

III. ÉVFOLYAM
12. SZÁM
ROMA LAP
1995. DECEMBER
ÁRA: 14,50 Ft

HOSSZÚ ÚT

LD
„LUNGO DROM”

P OSTAFORDULT V VAL

Jó volt magyarnak lenni

Bíró András és az Autonómia Alapítvány elnyerte az Alternatív Nobel Díjat. Nekem jutott az a megtiszteltetés, hogy az Alapítvány nevében átvegyem a díjat. Már az utazás kezdetekor az jutott eszembe, hogy én kétszeresen is jól járok, mert előttem állt egy hét tanulás Bíró András mellett. A fogadtatásunk igen meleg volt abban a hideg országban.

A programok hasznosan voltak összeállítva, melyeken szívesen vettünk részt. A házigazdák segítségével felvettük a kapcsolatot a svéd cigány szerveződések vezetőivel és tagjaival.

Svédországban 15 000 roma él, zömmel Oroszországból települtek át. Nagyon kezdetleges a szervezeti struktúra, most kezd körvonalazódni, ezért nagyon szeretnék, ha eljöhethetnének Magyarországra tanulni. Reményeim szerint 1996. tavaszán

hivatalosan is kapcsolatba fogunk lépni a delegációval.

És elérkezett a nagy nap. Díjátadás a Svéd Parlamentben. Szerencsénk volt a Parlament tagjaival egy munkaebéden találkozni. Meglepően érdekelte őket Magyarországra, és nem kevésbé az Autonómia Alapítvány munkája.

Rácz Ernő
Recsk

Bíró András Alternatív Nobel-díjas, Jakob von Uexküll az Alternatív Nobel-díj alapítója és Rácz Ernő az Alternatív Nobel-díjjal

Címlapon: Hargitai Lajos felvétele

LD
„LUNGO DROM”

ROMA LAP
Megjelenik havonta
a Nemzeti és Etnikai
Kisebbségi Hivatal
támogatásával

Kiadja:
az „Oktatási és
Továbbképzési
Központ”
Alapítvány

5000 Szolnok, Szapáry út 19.
Tel./fax: (56) 420-110, tel.: (60) 387-293

Főszerkesztő: **Paksi Éva**
Szerkesztő: **Csillei Béla**
Tervezőszerkesztő: **Pozsa József**
Fotóriporter: **Hargitai Lajos**

Felelős kiadó: **Farkas Flórián**
Nyomdai munkák:
REPRO STÚDIO Nyomdaipari Egyéni Cég,
Verseghy Nyomda Kft.
Szolnok
ISSN 1216-982X

Enciklopédia

ID. SÁNTA FERENC

(Jászberény, 1919.) Hétéves korától dédapja tanította hegedülni. 15 éves volt, amikor szülővárosában együttest alakított és a Lehel étteremben megkezdte prímási működését. 1937-ben Budapestre jött, majd három évvel később Kaposvárra költözött, és ott évekig a Béke Szállóban muzsikált. Akkoriban kapta meg a Szocialista Kultúráért és a Kiváló Dolgozó kitüntetését. 1959-ben költözött Pécsre, ahol nagyobbik fia a zenei gimnáziumot

végezte. A fiút 1963-ban felvették a Zeneművészeti Főiskolára, s akkor egész családjával Budapestre jött. Azóta a fővárosban muzsikál. A megnyitástól kezdve, évekig dolgozott a Halászbástya étterem borozójában, de játszott a Kis Royal, az Olympia és a Sport Szálló éttermében is. Külföldön hosszabb ideig Hollandiában, Finnországban, Svájcban és a Német Szövetségi Köztársaságban vendégszerepelt.

(Csemer Géza: Habiszti)

„Játszani is engedd!”

S Z É L J E G Y Z E T A G Y E R M E K M U N K Á R Ó L

*„Ragaszkodjál az erkölcsi tanításhoz,
ne hagyd el azt: őrizd meg azt,
mert az a te életed”*

(Példapeszédek 4:13)

*„Még ha lúgban mosakodnál is,
vagy szappanodat megsokasítanád is,
feljegyezve marad a te álnokságod előttem,
mondja az Úr Isten”*

(Jeremiás 2:22)

Minden töredék, ami nem egész. De nem mindig érezzük, hogy ez valójában így is van. Ez főleg mindennapjaink teljesnek ítélt sikereire, örömeire, bevégzettnek vélt feladataink vonatkozásában látszik leggyakoribb életérzésnek. Kicsit torz, kicsit talán emberellenes felszínességünk miatt (de nem mindig az adott körülmények függvényében), örök kielégítetlenség marad bennünk, amit úgy viselünk, úgy rejtegetünk az emberek elől, hogy attól megsértettségünk még inkább nyilvánvalóbbá válik. Mert olyan szerteágazóan hajt ki belőlünk a lebírhatatlan elsettség, mint a kora tavaszi virágok tövéből a gyom.

Megszületésünk pillanatától kezdődően, szinte folyamatosan elveszítünk valamit magunkból. Valamit, ami az adott pillanatban talán sokdrangúan lényektelennek látszik, ám, aminek szüntelenül jelenlévő hiánya, később sohasem elcsendesíthető követelőzőként életünk jogosan panaszkodó kísérője lesz.

Igen. A gyermekkor értékmérőinek megváltozása, az örömök, a sikerek mennyiségének és minőségének szinte lélektelennek ítéltető átrendeződése miatt korán kifakul, mert korán kifakított érzélemvilágú kamaszok bizonytalanlankodnak végig az ÉLET határmezsgyéjén, ahonnan kit az szítás, kit valamely fizikai tehetetlenség, kit pedig valami kontúrozatlan másra várás lendülete sodor, a már nem is annyira ismeretlen kenyérharcok csatatereire.

Tagadhatatlan, mindenki előtt nyilvánvaló tény, hogy kicsiny hazánkban lélekasogatóan virágzik a gyermekmunka. Például itt, a Nagykunságban, amely az ország egyik legelszegényedettebb sorsú emberek egyetlenné látszó élettere, tíz-tizenkétéves gyermekek már komoly fizikai munkával, illetve azok csekélyke bérével igyekeznek támogatni a segítségre nagyon is rászoruló családi költségvetést. Meglepően széles tevékenységskálán szorgoskodnak a gyermekek bizonyítandó értékelhető rátermettségüket. Szinte felsorolni is hosszadalmas, milyen szerteágazó feladatokat képes és hajlandó bevégeztenni a szükség, a rászorultság ezekkel az emberpalántákkal.

Ha kell kertet ásni, fát vágnak, vályogot vetnek, krumplit és hagymát szednek, de nagyhangú, erőteljes fuvarosok is előszeretettel alkalmazzák őket ilyenkor, az őszi terménybetakarítások idején.

Megállapított bérük, persze, csupán szóbeli megegyezés kérdése, amely egy felajánlott összeg egyoldalúan „feldobott” lehetőségében merül ki. Ez, a mai elvadult gazdasági körülményeink között is meglehetősen fekete-fehér módja a munkaszerződések megkötésének. De, mert mindkét „üzletfél” tudja, a kishal is hal, nem sok szót és időt vesztegetnek az árnyalatok finomítására. Hiszen ajánlkozó munkáskéz van elég, így azután az iskolából ki- és lemaradt „segéderők” még szerencsésnek is érezhetik magukat, ha állandó emberre válnak egy nekik értékgyarapító jövedelmet, tisztességet hasznot sohasem eredményező, de az alkalmazó számára nagyon is nyereségorientált vállalkozásban.

Munka-e a prostitúció, avagy inkább testet-lelket földig alázó rabszolgasors? A még nőiességüket is alig-alig bontogató lánygyermekek látványa, akik már nem is csak a forgalmasabb közlekedési utak mentén ácsorogva árulgatják azt, amilyük van, már nem is hat a meglepetés erejével, sok mindenben megedződött (hályogossá vált?) szemünk számára.

Persze, néha el-elgondolkodunk az utak szélére vetett sápadt reményű gyermekmáriák életlehetőségein. Ám ilyenkor is vagy közömbösen továbbhajtunk, esetleg sajnálkozunk, de segíteni(?), mert úgy véljük, segíteni amúgy sem tudnánk mindannyiukon, hát lassan-lassan beépítjük elomló tevékenységüket a hajnalonként egyre keservebb csikorgásokkal induló életünk önmagát is töretlenül pusztító mechanizmusába.

...Öt-hatezer éves írárok beszélnek, tanítanak arról, hogy azokban a társadalmi közegekben, ahol rossz, emberhez méltatlanul hitvány szellemi erők munkálnak, a természetes szinten is megtapasztalható cselekedetek milyensége erkölcsstelen, léleknyomorítóvá aljasul. Felüti fejét az elvetettség érzése, a kicsinyhitűség, a flusztráltság, mely elkeseredést, dühöt, majd erőszakot szül.

Az erőszak valóságformái éppen olyan változatosak, mint amilyen sokszínű az a világ, amelyben élünk rendeltetett. Mert minden emberben születésének pillanatától kezdődően elemi erővel él a harmóniára való törekvés vágya, a komfortérzés iránti igény. Ám a szűkebb-tágabb környezet jellemformáló ereje – mint a rossz kezű gyümölcskertész – rontó módon visszametszheti azokat. De a jó mag, ha jó földbe hull, meghálálja a gondoskodást. Óvjuk az eredendő jót, az elvakultan garázdálkodók ellenében. Hiszen korántsem csoda az, hogy a földrehullott „makk”-ból tölgyfa, és nem bitófa fejlődik.

Ismerjük el és tiszteljük a gyermeki lelkek korosztályos igényeit, és ne állítsuk, különösképpen ne kényszerítsük őket idejekorán az élet szédítő forgószínpadára. Ha ezt tesszük, egymást is teljesebb felelősséggel, kézenfogva vezethetjük majd át a mindennapok fel-fellobbanó erdőtüzein...

Rab Imre

Dr. Hegyesiné Orsós Éva személyében cigány származású elnököt kapott a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal.

A közvetlen elnök asszonnyal hivatalában beszélgettünk, nem túl komoly, de egyáltalán nem komolytalan dolgokról.

– Mikor találkozott először a kisebbségpolitikával?

– Megmondom őszintén, az ember általában nem a kisebbségpolitikával szokott találkozni, hanem mondjuk konkrétan lehet találkozni egy embernek a problémájával, ami fakadhat abból, hogy kisebbségi háttérrel van. Ráadásul Magyarországon nincs kisebbségpolitikus-képzés, vagy nincsen kisebbségpolitikai szak, nincsenek ilyesféle képzések. Azt hiszem, hogy az ember, amikor kisebbségi ügyekkel kezd foglalkozni, akkor nem is biztos, hogy kimondottan kisebbségi ügyekkel kezd el foglalkozni, hanem nagyon sokféle úton lehet ide eljutni. Én például többek között úgy, hogy a mi családjunkban a családtagjainknak elég sok hátrányuk volt abból adódóan, hogy valamelyik kisebbséghez tartoztak. Nagypámanak valamennyi testvére koncentrációs táborban volt, a nagypám, az édesanyja a gettóban halt meg itt, Budapesten. A nagymamától – aki szlovákiai területen élt – a kitelepítésről hallottam sokféle történetet. Azt láttam, hogyan telepítették ki, hogyan szakították szét a családot, és nem utolsósorban láttam, hogy az apám családja mennyire nehezen él, milyen az életük, és emögött összesen csak az a kis apróság volt, hogy mindannyian valamelyik kisebbséghez tartoztak, és a társadalom és a nagypolitika nem igazán tolerálta azt, ha valaki sváb, szlovák, zsidó vagy cigány. Tehát nekem elég sok ilyen személyes élményem volt. Azután, mint ahogyan meséltem, elég régóta a közoktatás, a közművelődés és szociális ellátás területén dolgozom, szinte folyamatosan. Attól kezdve, hogy tanítani kezdtam, találkoztam azzal, hogy vannak olyan gyerekek, akik azért, mert rosszabb anyagi körülmények közül jöttek, azért, mert fizikai dolgozók a szülei, vagy azért, mert cigányok a szülei, rossz a lakáskörülménye, rossz az anyagi háttér, s ez az oktatásban is hátrányukra vált. A közoktatás területén rengeteg ilyen problémával találkoztam és több olyan programot szerveztem és vezettem, aminek a célja ezeknek a hátrányoknak a felszámolása volt. De mondhatnék olyan konkrét ügyet is, hogy a tanítóképzésben egy volt tanárom megkérdezte, mit szólnék ahhoz, ha beindítanának egy olyan speciális kollégiumot, aminek a célja a tanítóképző növendékeivel a cigányság történetének, hagyományainak a megismertetése. Tudnék-e ebben segíteni? Akkor Zsigó Jenővel közösen mentünk el és tárgyaltunk erről a programról, és tudomásom szerint ez az oktatási program azóta is folyik a tanítóképzésben. Szintén volt abban szerepem, hogy a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolán van egy nulladik évfoly-

ammal induló cigány szociális munkás képzés. Szóval az ember általában nem a kisebbségpolitikával találkozik, hanem valamiféle problémával, amiről kiderül, hogy háttérben a származása, kisebbségi léte működik.

– Mit gondolt, miért épp Önt választották a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal élére?

– Biztos vagyok abban, hogy még sok más embert választhattak volna, aki legalább ennyire, vagy még jobban alkalmas lenne erre a posztra. Hogy mégis engem választottak, abban olyan dolog játszott szerepet, amit őszintén remélem, hogy amikor a következő elnököt választják a Hivatalnak, nem lesz szempont. A szempont az volt, hogy olyan valakit akartak választani, akinek származását tekintve van cigány háttér, és az is egy szempont volt természetesen, hogy a két párt, a koláció egyetértsen a személyével. Azt mondták, hogy rajtam kívül más nincs ilyen. Amiért én nem tartom fontosnak ezt a háttérrel általában, annak az az oka, hogy ez egy kormányhivatal, és ahogyan a nevében is benne van, nemzeti és etnikai kisebbségi hivatal. Ebben a hivatalban nekünk valamennyi kisebbség ügyével foglalkoznunk kell. Ugyanakkor én azt tényleg nagyon fontosnak tartom, hogy egyetlen kisebbség problémáját sem lehet összehasonlítani a cigányság problémájával, de mégis mind-egyiknek a problémájával foglalkozni kell. A többség problémája az anyanyelv őrzésével, a hagyományok ápolásával van összefüggésben. Bár nagy örömemre szolgál, hogy a mostani beszélgetések során mindig megpróbálok rákérdezni arra is, mi a véleményük, hogy a kisebbségi létből adódóan milyen szükségletek következnek, és nekik ebből adódóan milyen feladataik vannak, és kiderül, ők is úgy gondolják, hogy van feladatuk, például a saját idősebbekkel szemben. Erről beszélgettünk a németekkel, a lengyelekkel és a szlovákokkal. Azt hiszem, nagyon fontos, hogy megtalálják és megértsek: a kisebbségi létből adódóan milyen szükségletek következnek, és milyen speciális intézményeket, szolgáltatásokat kell működtetni, érdekeket kell érvényesíteni akkor, amikor ezt a munkát végzik.

– Mit érzett kinevezése pillanatában?

– Mindenekelőtt két dolgot felejtettem el az eskütételnél. Az ember áll a szőnyeg egyik végén, vele szemben Göncz Árpád, aki nagyon-nagyon meleg szavakkal köszöntött. Szóval két dolgot felejtettem el az eskütételnél: az egyik a nevem volt, a másik, hogy mivé neveztek ki. Aztán odajött hozzám Göncz Árpád, és azt mondta, most mondjam meg, hogy hívnak és mivé neve-

zett ki. A kérdésre nem igazán tudok mit mondani; nem túl gyakran nevezik ki az embert államtitkárrá. Ez nagyon nagy felelősség és megtiszteltetés. Nagy örömemre szolgált, hogy az első munkanapomom meglepett **Daróczi Jancsi** és **Vica** a Cigány magazintól, s amikor reggel kijöttem az otthoni kapun, ott álltak szemben kamerával, és elkísértek az első munkanapomra. Fölszálltunk a trolibuszra, és megkérdezték tőlem, bánnám-e, ha eljőnnének a kinevezésemre. Mondtam, dehogy bánnám, biztos van rá lehetőség, és úgy örültem, hogy voltak ott cigányok, hogy csoda.

– Milyen változásokat tervez a hivatal életében? És itt elsősorban a Cigányügyi Főosztály érdekelne.

– A változások java része szerintem nem azzal van összefüggésben, hogy én idejöttem, és nem is azzal, hogy a hivatal rosszul dolgozott, és át kell szervezni a munkáját. Az elmúlt években olyan változások zajlottak le, amelyekre reagálni kell. Ezek közé tartozik többek között az, hogy helyi kisebbségi önkormányzatok jöttek létre, hogy jelen vannak a mi területünkön a civil szervezetek, közöttük a Jogvédő Hálózat intézményei. Ma már van ombudsman, és még lehetne sorolni a különböző változásokat. A hivatalnak ezekre a változásokra reagálnia kell, egyrészt úgy, hogy ennek megfelelően változik a hivatal munkájának a tartalma, és változtatni kell a munkastílusán is. Egészen más a civil szervezetekkel, helyi kisebbségi önkormányzatokkal együttműködni, mint szinte légueres térben csak egyszerűen kisebbségi érdekeket képviselni kormányzati szinten. Tehát a munkastílusunkon is változtatni kell. A továbbiakban is fontos szerepünk lesz a törvényelőkészítésben, a finanszírozás rendszerének átalakításában. Kormányzati típusú munkát végzünk, ugyanakkor rengeteg szolgáltatást kell működtetnünk. Tehát a változások java része ezzel van és ezzel lesz összefüggésben, így többek között nagyon fontosnak tartom, hogy alakul a sajtóval, a rádióval, a televízióval a kapcsolatunk, hogy tudunk-e bekapcsolódni a közvéleményre, hogy tudunk-e járulni ezekhez a változásokhoz. Nagyon fontosnak tartom, hogy megkeressük az együttműködő partnereinket, ezek mindenekelőtt természetesen az önkormányzatok, másrészt, hogy megtaláljuk azokat a civil szervezeteket, akikkel együttműködve kisebbségi ügyekben rengeteg tudunk tenni. Meg kell találnunk a segítségadásnak, az együttműködésnek a legmegfelelőbb eszközeit és módszereit. Úgyhogy javarészt a változás ezzel lesz összefüggésben. Nagyon komoly jogharmonizációs munkát kell elvégezni, hiszen akkor, amikor létrejött a kisebbségi törvény, volt egy csomó olyan jogszabály, amely különböző területekre vonatkozott, de az a tény, hogy van kisebbségi törvény, azt igényli, hogy a különböző jogszabályokat ezzel harmonizáljuk. De azt is legalább ilyen fontosnak tartom, hogy az életet és a jogszabályokat harmonizáljuk. Nagyon sok olyan ügy van, ami már most jogszabályilag szabályozott, de az emberek nem tudják, hogy van ily-

nem tudják, hogy hogyan kell ezzel élni, nem ismerik a jogaikat, a kötelezettségeiket. Nagyon fontosnak tartom a kisebbségi finanszírozás átalakítását, ebben a kisebbségi önkormányzatokkal való együttműködést. A szaktárcák munkájának a koordinálásában nagyon komoly tartalékokat látok. Ezek a leglényegesebb területek, de ezekből sokminden következik.

A cigányság problémája borzalmasan bonyolult, nagyon összetett. Sokszor nagyon nehéz meghatározni, hogy mi miből következik, melyik az ok és melyik az okozat. Egy biztos, hogy 450-500 ezer, de vannak olyanok, akik szerint ennél több cigány származású ember sorsáról van szó, és én úgy gondolom, hogy mindaz, ami velük történik, vagy az ő sorsukkal kapcsolatos, az nem csak a cigányembereknek a problémája és nem csak a cigány embereket kell, hogy érintse, hanem az egész magyar társadalmat, mindannyiunkat. Nagyon fontosnak tartom ebből a szempontból is elkülöníteni az okokat és az okozatokat. Nagyon fontos, hogy a problémamegoldás, a probléma összetettségéből adódóan a megoldás is csak nagyon összetett lehet. Nem lehet csak arra koncentrálni, hogy egészségügyi programok legyenek, hogy oktatási programok,

hogy a foglalkoztatással kapcsolatos tevékenységek, akkor amit jól elkezdtünk, az is kudarcra van ítélve. Tehát én jelenleg azt gondolom, hogy ezen a területen a legnagyobb tartalékok a tárcaközi koordinációban rejlenek, a tárcák, az önkormányzatok és a civil szféra együttműködésében. Ennek megfelelően a Cigányügyi Főosztályt összevontam a Válságkezelő Irodával. Az elmúlt egy év tapasztalatai abszolút nem igazolták azt, hogyha külön működik a Cigányügyi Főosztály és a Válságkezelő Iroda, akkor ez hatékony és jó lehet. Mindeneke-lőtt azt gondolom, hogy nekünk nem pénz-eket kell magunk alá gyűmni. Szó nincsen róla, nem szabad szaktárcák feladatait átvállalnunk, de folyamatosan tudnunk kell arról, hogy az egyes szaktárcáknál milyen tevékenységek zajlanak, milyen elgondolások vannak, ebből melyek azok, amelyek a kisebbségeket, pontosabban a cigányságot

érintik. Segítenünk kell, hogy a különböző tárcáknál folyó programok egymást ne gyengítsék, hanem erősítsék. Folyamatosan segítenünk kell a különböző szaktárcák munkáját információkkal is, hiszen rengeteg jó kezdeményezésről tudunk, tudjuk azt, hogy a mag hol hullik jó talajra, és nagyon sokszor azt tapasztaljuk, hogy a tárcák arról sem tudnak, hogy a másik tárcánál is hasonló típusú tevékenység folyik, és hogy náluk egy jó elgondolás, máshol pedig pénz van erre.

– **A Cigányügyi Főosztályon történtek-e személyi változások?**

– Történtek. **Bogdán Bélával** olyan megállapodásunk volt, hogy közös megegyezéssel január huszadikától ő elmegy a Hivatalból. Annak érdekében, hogy tudjon magának állást találni, meg tudja oldani a problémáit, 3 hónapos felmentési időt adtam. Három hónapig kapja a fizetését, és a munkavégzés alól felmentettem. **Agoston Erzsébet** pedig, mivel az új főosztály vezetését nem rá szeretném bízni, november 1-jével elment a Hivataltól. A Miniszterelnöki Hivatal kabinet irodáján dolgozik, térségi programokkal foglalkozik.

– **Ki lett a főosztályvezető?**

– A főosztályvezető **dr. Varjú Gabriella**, aki egyrészt jogi végzettséggel rendelkezik, méghozzá rendkívül precíz és jó jogász, másrészt pedig elvégezte az ELTE szociálpolitikusi szakát évekkel ezelőtt. Rendkívül dinamikus, kedves, kellemes, precíz, pontos ember, aki néhány évig dolgozott a Cigány Módszertani Központtal is. Nagyon sok tapasztalata van, dolgozott cigány közösségekkel és cigány emberekkel együtt. Eddig azt tapasztaltam, hogy Gabi az elmúlt két-hétben nagyon jól beilleszkedett, sokszor úgy érzem, mintha már legalább hónapok óta itt dolgozna. Nagyon szeret kimenni, kint lenni intézetekben, közösségekben. Az ő munkájával kapcsolatban nagyon komoly várakozásokkal vagyok. Nem utolsó sorban éppen az egyetemi tanulmányaiból adódóan rendkívül jó emberi, baráti kapcsolatai vannak a különböző szaktárcáknál dolgozó partnereinkkel is. Én ezt is nagyon lényeges dolognak tartom.

– **Köztudott, hogy megoldatlan a kisebbségek parlamenti képviselete. Több szorgalmazták ennek megoldását. Ön, mit gondol erről?**

– Én is azt gondolom, hogy megoldatlan. Ez az Alkotmányban rögzített jog. A parlamenti képviseletet meg kell oldani, s én azt remélem, hogy nem kell a következő ciklusig várni annak érdekében, hogy a kisebbségeknek parlamenti képviselőjük legyen. Én tudom, hogy komoly szakmai munkák és viták zajlanak annak érdekében, hogy megoldást nyerjen ez a probléma. Én biztos, hogy azon leszek: minél hamarabb pontot lehessem tenni a végére.

– **Az országos önkormányzatokkal milyen a Hivatal kapcsolata?**

– Az országos önkormányzatok vezetőivel – persze jobban szeretném, ha ők beszélnének erről –, azt hiszem, nagyon jó kapcsolatunk van. Egyrészt azért, mert az országos önkormányzatok vezetőinek egy része dolgozik a kuratóriumban, és az elmúlt hetekben a kuratórium többször is ülésezett, és hogy úymondjam, munka közben ismertük meg egymást. Azonkívül

mindegyik területnek, mindegyik kisebbségnek van referense a Hivatalban, és azt tapasztaltam, hogy a referensek, az országos önkormányzati vezetők, az országos önkormányzatok és a referensek között nagyon jó napi kapcsolat van, nagyon sok információval tudjuk segíteni a munkájukat. Most kezdem meg az országos önkormányzatok vezetőivel a megbeszéléseket. Ugye, először, mikor arról volt szó, hogy nem nyilatkozom a rádióban, televízióban, a sajtónak, akkor ennek az volt az oka, hogy először a munkatársaimmal szerettem volna beszélni, utána viszont az országos önkormányzati vezetőkkel. Ezeknek a beszélgetéseknek még az elején vagyok, a bolgár, a cigány, a német, a szlovák és a lengyel országos önkormányzati vezetőkkel találkoztam az eltelt időszakban. Azt remélem, hogyha ők azt tapasztalják számos területen – akár akkor, amikor az államháztartási törvény előkészítése zajlik, az államháztartási törvényről való véleményalkotás, a költségvetési vita –, hogy ez kormányhivatal, és természetesen nekünk nagyon fontos, hogy kormányzati érdeket képviseljünk, de ez a Hivatal alapvetően mégis kisebbségbarát hivatal.

– **Úgy tudom, két gyermeke van. Anyja is, feleség is, államtitkár is, hogy tudja mindezt összeegyeztetni? Hogyan képes mindennek maradéktalanul megfelelni?**

– Soha nem mondtam, hogy mindennek maradéktalanul megfelelek. Naponta azt érzem, hogy tökéletlen vagyok, nem értem, miért van, hogy ez a nap is csak 24 órából áll. A dolognak egy titka van: az emberek igyekeznie kell egyensúlyt tartani. Nem könnyű, mert amióta ide bekerültem, a hivatalban általában napi 10–12 órát töltök. Ezt csak azért tudom megtenni, mert hála Istennek, a gyerekeim már elég önállóak. A fiam nemrég múlt 15 éves, a lányom pedig 17 éves. Arra törekszünk, hogy csináljunk közös programokat is, meg olyan is van, hogy késő este – főleg a lányom, igényli a beszélgetéseket – leülünk, és átbeszélgjük az estét. A lányomnak van egy nagyon helyes barátja, és a múltkor véletlenül úgy adódott, hogy egy egész órán át beszélgettem vele. Akkor mondta nekem, hogy „veled soha nem lehet beszélgetni, mert mindig annyi dolog van.” Mondom: tudod, hány ember örülne, ha egy órát tudott volna velem beszélgetni, úgy, mint most te? Akkor persze elnevetik magukat, és ők is azon vannak, hogy segítsenek nekem. A nagyobb probléma, hogy a férjem is nagyon elfoglalt, ő a Bárczy György Gyógypedagógiai Főiskola tanszékvezetője. Tehát a gyerekeimnek valóban önállóknak kell lenniük. Szerencsére a férjem is nagyon szereti a munkáját. A másik nagyon fontos dolog, hogy nemcsak a mindennapokban igyekszem egyensúlyt tartani, hanem hosszú távon is. Az én életemben most egy ilyen időszak van, amit meg kell hogy mondjam, nagyon szeretek. Sokkal több időt tudnék eltölteni naponta a hivatalban, és még mindig elégedetlen vagyok. Nagyon szeretek üldülni, imádkozni otthon lenni és takarítani, szeretek főzni, ha van rá időm, nagyon szeretek piacra járni és bevásárolni. Ma este például a németek adnak a tiszteletemre egy vacsorát, s közben a férjemmel szeretnék elmenni a Perényi koncertre. De sajnos, nem megy, hogy az ember itt is legyen, ott is legyen.

Paksi Éva

KÜZDELEM A KIREKESZTÉS FELSZÁMOLÁSÁÉRT

Romológiai Tanszék a Zsámbéki Tanítóképző Főiskolán

A Keresztes Nővérek Tanítóképző Intézete 1929-ben nyitotta meg kapuit, s az államosításig mintegy 900 növendék kapott tanítói oklevelet. Az 1977. évi újraindítás, majd a három évvel ezelőtt történt visszatérés az egyház tulajdonába, tovább erősítette azt a következetes munkálkodást, melyet az intézet vezetősége, tanári kara a jövő generációjáért hagyományörző módon tesz. Az iskola nyitott minden – a keresztény alapelveket magáénak valló –, fiatal előtt, kik a pedagógus hivatást választják. Szellemiségére a megbékélés, az együttérzés és a tolerancia jellemző. Ennek keretében került sor mintegy másfél évi előkészítő munka után – valamennyi illetékes szerv beleegyezésével – a romológiai oktatás beindítása. A Zsámbéki Katolikus Tanítóképző Főiskola Romológiai Tanszéke Európában egyedülálló módon vállalja fel a kezdeményezést, mely meghatározó változást eredményezhet a cigány értelmiség képzése, az interkulturális nevelés valóra váltása terén. A tanszékvezető, dr. Várnagy Elemér örömmel szól az eddigi eredményekről, a további tervekről.

– Bizonyára természetes, hogy a katolikus főiskola tanáraként **II. János Pál** pápa gondolataira hivatkozok, aki kimondta, minden népnek alapvető joga saját nyelve és kultúrájának ismerete és annak gyakorlása. Természetes az az akarat, amely a kisebbségben élő ifjú nemzedéket saját hagyományok alapján szándékozik nevelni. Három évvel ezelőtt, amikor **dr. Bencze Lóránt** főigazgató kezdeményezésére felvetődött Zsámbékon egy Romológiai Tanszék létesítésének ötlete – úgy érzem –, már e fenti gondolatok megsejtésének jegyében születhetett meg a Főiskolai Tanács határozata. Ma már világos mindenki előtt, a hazánkban élő legnagyobb lélekszámú, és egyes rétegeit tekintve a legelmaradottabb helyzetben lévő cigány lakosság társadalmi felzárkózása alapvetően az iskoláztatáson keresztül valósítható meg. Ehhez pedig a tanító- és óvónőképzésben a cigány kultúrát és nyelvet ismerő, azt a nevelésben felhasználó pedagógusok képzésére van szükség. Ez a szükséglet hozta létre a ma még gyermekkorát élő tanszékünket 1994 júniusában.

– Történelmi értelemben akkor múltról még nem nagyon lehet beszélni. Van e meghatározó elv, jelmondat, hitvallás?

– Múltról még nem, tapasztalatokról azonban már lehet beszélni, hiszen a „gyermek” előbb-utóbb felnőtté, majd felnőtté válik. Főiskolánk példázata nyomán tehát tanszékünk a „tolerancia” szót választotta tevékenysége mottójául. Mint ismeretes, ez valaminek az elviselését, eltűrését jelenti. Ma azonban már a toleráns ember fogalma nem csupán azt jelenti, valaki eltűri, passzívan elviseli a másképpen gondolkodó embert, a más valláshoz, politikai párthoz, vagy etnikai kisebbséghez tartozó embert, hanem ennél többet is. Azt, hogy elfogadja, értékeli, megbecsüli nézeteiket, képes velük együtt élni, sőt, netán barátnak is tekinteni őket. Tehát nem közömbös elviselésről van szó. Aki ugyanis más világnézetéről azt mondja, hogy „nem érdekel”, az a sajátját- ha egyáltalán van neki-, sem értékeli. A toleráns ember tehát a maga meggyőződését éppúgy értékeli, mint ahogy a másét elfogadja. Ezért vallom,

hogy a tolerancia első lépése a testvériszeretet. Úgy bánjunk az emberekkel, ahogy szeretnénk, ha velünk bánnának. Amilyen mértékkel mérünk, olyan mértékkel mérnek majd bennünket is.

– Mi is valójában a romológiai kurzus tananyaga? Mit tanulhatnak az ide beiratkozott fiatalok?

– Célunk a már ismertetett elvnek, a cigányság felzárkóztatásának iskolai keretek közt történő megvalósításának a gyakorlatra váltása. Ennek megfelelően itt képezzük ki azokat a cigány nyelvet és kultúrát ismerő, avagy itt megismerő pedagógusokat, kik az életbe kikerülve hatékonyan elősegíthetik a gyerekek identitástudatának megerősítését. Tudjuk, a legfontosabb feladat a cigányság polgárosodása elérésében az iskoláztatás, az iskolai tanulmányoknak az életkornak megfelelő időben és módon történő elsajátítása. Ezért hasznos minden olyan kezdeményezés, mellyel a leendő óvónők és tanítók romológiai szakképzést kapnak. Elsődleges feladatunk tehát olyan ismereteket adni, mellyel a hallgató képes legyen oktatni a lovári cigány dialektus nyelvét az iskolákban, más művelődési intézményekben. Ennek megfelelően a követelmények közé tartozik a folyamatos beszédkézség elsajátítása a lovári cigány nyelven, a nyelvstruktúra alapján tudományos szöveg szerkesztése és fordítása. Mindezekhez természetesen hozzájárul a magyarországi cigány dialektusok ismerete is.

– Ez a képzés meghatározott tananyagot követel meg. Kialakult e már az az ismeretmennyiség, melyet el kell sajátítani a hallgatóknak?

– Természetesen a nyelv mellett ismerniük kell a cigány irodalmat és történelmet, a cigányság történeti útját, napjainkhoz vezető útját. Nyelvtörténeti tudás, a szájhagyományok emlékeinek feltárása, a cigány irodalmi alkotások megismerése mind szükséges ahhoz, hogy magabiztosan vállalhassák küldetésüket. Tisztában kell lenniük a cigányság történelmével, eredetével, vándorlásaikkal, valamint a nye-

II. János Pál pápa fogadja dr. Várnagy Elemért és Glaub Lillát a Vatikánban

nyomonkövetéssel. Az indoeurópai nyelv és kultúra gyökereivel, a nyelvrokonsággal, a cigány népköltészet megjelenésével és alkotásaival. A történelemmel éppúgy, mint a mai magyar nyelvű cigány irodalom gyöngyszemével egyaránt. Hasonlóan nagy teret kap a néprajz, a cigány és a magyar néprajzi elemek összehasonlítása és hatása egymásra. Ez természetesen nem csupán elméleti, hanem gyakorlati tevékenységet is jelent, hiszen gyakorlati kutatómunkámból egybekötött évfolyamdolgozat elkészítését is megköveteli. Idetartozik a kulturális különbségek ismerete, azok kialakulásának módja, következményei, valamint a roma társadalom megjelenése különböző közösségekben. Nagyon fontos annak a társadalom megjelenése, amely a cigányságot jellemzi a születés-halál, a keresztelezés, esküvő vagy a temetés rituáléja. Mindezek ismerete nélkül elképzelhetetlen a valós, tartalmas kapcsolatteremtés a cigányság és a pedagógusok között.

– **Szinte már legendás a cigányság zenei-művészi érzékenysége, a gyerekek tehetsége és beállítódása. Miként készülnek fel a tanárjelöltek ennek felismerésére, segítésére?**

– Elsődlegesen azokat az ismereteket kell elsajátítaniuk, melyek segítségével képesek megkülönböztetni az eredeti cigányzenét a műzenétől, a népdalokat az egyes szerzői alkotásoktól. Ehhez kapcsolódik a cigány néptánc alapvető

lépéseinek a megtanulása, a hangszeres és vokális zene megismerése. A hallgatóknak tudniuk kell a gyűjtőmunka elemeinek szakmai követelményeit, a történeti előzményeket. Válogatások elkészítése a magyarországi hangszeres cigányzene történeti előzményeiből, az oláh közösségben végzett gyűjtőmunka anyagából, a mucsánok és argyelánok dalkincséből. Ugyanakkor jártasságot kell szerezniük a cigány népművészet és a mai képzőművészet alkotásainak összehasonlító elemzésében. Különös tekintettel a tanult képzőművészek mellett alkotó naiv cigány alkotók munkáinak felismerésére. Ez utóbbi azért is jelentős, mert az iskolai oktatás során a tapasztaltakat felhasználva kellőképpen bontakoztathatják ki az ügyeskedő cigánygyerekek alkotói hajlamait. Felmérő és interpretáló készségkialakítással érhetünk el komoly eredményeket, melyekkel tudatosíthatjuk a hallgatókban a gyermekrajzok, szövés-fonás motivációs bázisának fontosságát. Ezáltal fejleszthető ki a gyermeki kreativitás, a szabad asszociációs képesség, a képi ábrázolás gazdagsága.

– **Gyakorta tapasztalható, hogy a felsőoktatásban mindent megelőző szerepet kap a lexikális anyag elsajátítása. Valahol pedig elvész a gyermek, akiért mindez létrejött. Zsám-béken milyen elvet vallanak?**

– Talán legjobb, ha az írásba foglalt szabályzatból idézek: „A hallgatóink által majdan tanítandó gyermeknek

olyan tudással és egyéniséggel kell rendelkeznie, aminek következtében nem tudják majd becsapni a felnőtt életben, és meglesz a kellő kudarcúró képessége is a boldoguláshoz...” Ez pedig csak úgy váltható valóra, ha az itt tanuló diákjaink is megismerik a gyermek- és ifjúságvédelmi szemléletformálás cigány fiatalok vonatkozásában történő feladatait. Az idő és térbeli áttekintés mellett tehát ismerniük kell a gyermekek védelmének-védhetőségének jelenlegi helyzetét, az interkulturális nevelési stratégiák lehetőségeinek alkalmazását, módszereit. A problémafelvetés, a gyermekvédelem a pedagógiában és a személyiségközpontú megközelítés mellett tehát nagy hangsúlyt fektetünk a meglévő intézményhálózat működtetésének, jobbításának lehetőségeire. Meggyőződésünk – ezt kollégáimmal, **dr. Karsai Ervinnel, Cholidaróczi Józseffel és Hegyi Ildikóval** együtt valljuk –, a legfontosabb a szorongásmentes iskola megeremtése, ahol a gyermek szabadon bontakoztathatja ki tehetségét, képességeit. Ehhez pedig értő-érző pedagógusok és szabad, nyílt szellemű nevelőtestület szükségesek. A Zsám-béki Katolikus Tanítóképző Főiskola a Romológiai Tanszék létrehozásával csupán egyetlen lépést tett a megbékélés, az együttműködés, a cigányság polgárosodása útjának könnyebbé tétele érdekében. De megtettük, és büszke vagyok arra, hogy az elsők között magam is ott lehettem. Mikor II. János Pál pápa a Vatikánban fogadta küldöttségünket, úgy éreztem, újabb megerősítést kaptam eddigi munkánk folytatásához. A Szentatya megáldott minket, s tanítványaim ebből további erőt meríthettek. Nem téríthet el semmi erről a magunk vállalta útról, mert hiszem és vallom, csak a keresztényi szeretet és egymás megértése vezethet el csupán az igazabb jövőbe. Ezért dolgozunk, neveljük a jövőő pedagógusait, akik nap mint nap gyakorolhatják majd azt a toleranciát, amely intézetünk hitvallása. „Senki sincs hiba nélkül, fogyatkozás nélkül; senki nem elegendő, senki sem elég bölcs önmagának; hanem egymást kölcsönösen el kell viselnünk és vigasztalunk, egymást oktatunk és nevelünk.” – mondotta **Thomas Kempis**, középkori gondolkodó. Lehet-e ennél szebb és tartalmasabb útravaló a romológia szakos diákjainknak?

Csillei Béla

A CIGÁNYSÁG TÖRTÉNETÉT MEG KELL ISMERNÜNK

Lehetséges, hogy a szavaknak és a fogalmaknak is más a jelentése Kelet- és Közép-Európában, mint a nyugati világban? Lehetséges, hogy ha nálunk kiejtjük azt a szót: „kisebbség”, akkor szinonimaként a diszkrimináció, az elnyomás, a kiűzetés is szóba jöhet?

Hol vagyunk mi attól a demokratikus és nagyvonalú finn példától, amelyik a lakosság mintegy 6 %-át kitevő svéd népességet nem kulturális kisebbségnek tekinti, hanem államalapító társnak? A cigányságot a magyar társadalom többnyire csak koloncnak érzi, pedig számuk ma már eléri a félmilliót is. Tenni kell valamit ennek a legnagyobb lélekszámú és igen elkeserítő helyzetben lévő etnikumnak az érdekében! Amíg nem késő!

Kardos Feri igazán nem a Romológia Hétvégén ismertem meg. Pedig az egész napos rendezvény egyik motorja volt. Egyébként a Városi Könyvtárban – ahol szaktájékoztatóként dolgozik – gyakran találkozunk, beszélgetünk is, de hogy úgy mondjam, eddig mindig „elmentünk” a téma mellett. Hogy mi tölti ki mostanában a fiatal könyvtáros szabadedejét, hogy mi köti le érzelemlátját, azt tulajdonképpen Nagykanizsa város okleveles említése 750. évfordulója kapcsán rendezett Helytörténeti- és Történettudományi Konferencián értem meg. Nagy sikerű előadása: „A cigányok Zala megyében” után kezdtem el érdeklődni kutatómunkája iránt, s ültünk le beszélgetni.

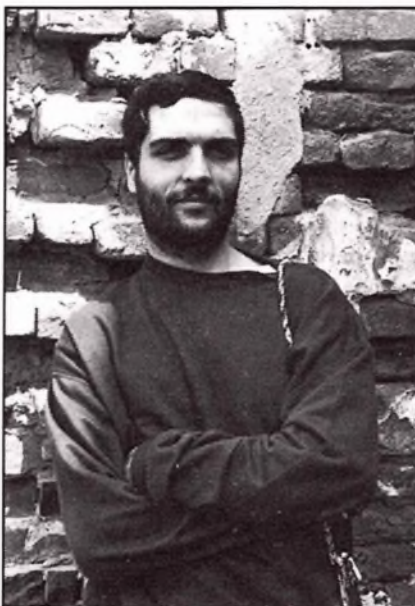
– **Feri! Te, aki magyar származású vagy, hogyan kerültél ilyen szoros kapcsolatba a cigánysággal?**

– Még 1985-ben történt, hogy a húgom – aki akkor Óritos község művelődési házáig igazgatta – megkért arra, hogy zeneklubot vezessek cigány fiatalok számára. Ehhez tudni kell, hogy ennek a Dráva folyóhoz közeli kis falunak a lakossága 70%-ban cigány. Elvállaltam a klubvezetést, s mintegy másfél évig rendszeresen – általában hetente – kijártam. Mivel is kezdhetné egy fiatal könyvtáros ezt a munkát? Hát rocktörténettel! Ezek a fiatalok akkor még többnyire dolgoztak a vasútnál, a helyi térszénél, s a klub estekre gondozottan és érdeklődve mindig meg is jelentek. Általában 16–20 év közöttiek voltak, s roppant érdeklődők. Minden iránt! Gitárt hoztak, zenéltünk, s én – akiben eddig sem volt ellenérzés – egyre közelebb kerültem hozzájuk. Dalokat tanultam tőlük, meghívtak a családjukhoz, ismerkedtem a szokásaikkal. Az öregek eléggé távolság tartók maradtak, nekik én csak „a tanár úr” voltam mindvégig. Közben beiratkoztam Szombathelyre, történelem szakra, s tanulmányaim közepette kezdtem el igazán gondolkodni azon, hogy hol a helye nálunk a cigányságnak. Alig tudunk róluk

valamit, de szeretnénk megoldani az asszimilációjukat. Ezután kezdtem el tudatosan kutatni erről a népcsoportról. A megfelelő irodalomhoz könnyen hozzáfértem, hiszen könyvtáros vagyok. A személyes tapasztalataim és az olvasmányaim arról győzték meg, hogy a cigányok soha nem lesznek magyarok, ezt ne is erőltessük, de hogy alig tudunk róluk valamit, az ellen tenni kell! Maguknak a cigányoknak is, és nekünk is! És egyszer csak azt vettem észre magamon, hogy egyre nagyobb cigány identitástudatot érzek! Közben őszinte barátokat is találtam közöttük, mint például **Ferkovics Józsefet**, az ismert festőt.

– **Hogyan kezdődött a kutatómunka?**

– A főiskolai szakdolgozatom elkészítése során rengeteg érdekes adatra bukkantam. A csurgói Festetics uradalom történetének feldolgozása közben, természetesen kiemelt forrásanyagként, összírások is kezembe kerültek. Erről a témáról tulajdonképpen a leghitelesebbek a XVIII. század előttiek és e század eleji-

ek. Az uradalmi kontraktusok (szerződések) között bukkantam aztán arra a forrásra, hogy 1725-ben III. Károly tette sen össze akarja írni a cigányokat, s velük együtt „természetesen” az útonállókat, rablókat. Ezeket a cédulákat félretettem, mert titkon éreztem, hogy kezdeni fogok velük valamit. **Dr. Kotnyek István** a Zala Megyei Pedagógiai Intézet igazgatója is ösztönzött, hogy ebben a témában komolyabban el kellene mélyülnöm. Közben beléptem az MCKSZ-be is, sikerült jelentősebb szakirodalmat is összegyűjtenem az elinduláshoz. A Helytörténeti Konferencián az előadásomat talán azért is fogadták a város helytörténészei örömmel, mert ez valóban egy új terület. Meglepő volt számomra, hogy II. József után már nincsenek összeírások, s az 1768–85 közötti években a cigány családokra vonatkozóak (a másik: a gyermek összeírás!) elég széleskörűek, hiszen vallásukra, foglalkozásukra, bizonytalan életkorukra, jogállásukra egyaránt kiterjednek. Az is kiderült, hogy „átnevelésük” nem sikerült, asszimilációjuk úrszintén, s akkor még szó sem volt a magyar etnikum: a magyar, a beás és az oláh cigányok integrációjáról.

– **Hogyan fogadta a környezetet, hogy a cigányok történetével foglalkozol?**

– A családomban paraszti szemlélet él. Elfogadták, hiszen a falusi életforma évszázadok óta az együttélést és az egymásrautaltságot hozta. A munkahelyemen meg azt válaszoltam, hogy most van itt ennek az ideje. Egyáltalán nem haragszom a „miért cigányozol?” kérdések feltevőire, sajnos, legtöbbjük nem ismeri őket. S hogy miért nem a cigányság XX. századi történetével foglalkozom? Azért mert úgy érzem, hogy a problémák korábbi eredetűek. Persze nem vagyok remete, nem bújom állandóan az okiratókat, a könyveket. 1990-től a Csapi Cigány Kollégiumban hagyományörző szakkört vezetek, a helyi cigány kisebbségi önkormányzat munkatársa vagyok, részt vettem a Romológiai Napok előkészítésében és lebonyolításában, jelen tanórákat tartok a város általános és középiskoláiban. Mindent ekövetek annak érdekében, hogy a fiatalok megismerjék a „másság” eredőjét, jellemzőit és kihátasait. Mindig elmagyarázom a gyerekeknek, hogy a cigány nemcsak zenész, hanem mesterember is volt, hogy melyek az okai, hogy Magyarországon a cigányság csak 1984 óta számít etnikumnak. Kutatómunkámhoz, a pedagógiai és egyéb kulturális tevékenységhez azonban szervezeti háttér kell. Nekem ezt maximálisan nyújtja a helyi Cigány Kisebbségi Önkormányzat. Bízom benne, hogy kutatómunkám eredményeként elsősorban a zalai, de az ország cigányságának a történetéhez is komoly adalékokkal járulhatok hozzá.

Büki Erzsébet
Fotó: Hohl Zolt

Egy jó szomszéd gyakorolt könyörületet

– Itt szűrom le magamat, ha kitesznek az utcára! – kiáltotta kétségbeesetten 1995. december 8-án reggel **Homoki Jánosné**, a szolnoki Motor úti telep jogerős bírói végzéssel rosszhiszemű lakáshasználónak minősített – ezért kilakoltatásra ítélt – lakója. A telep romái, a hatóságok és a médiák képviselői – a kilakoltatáshoz érkezett teherautó szelárnyékából – dermedten néztek az asszonyra, akinek kezében erős elszántságot sugallva remegett a hasának fordított nagykés pengéje. Nem volt kétséges: ha megteszi amit ígért, kötött pulóvere sem lehet elég vastag, hogy útját állja a hideg acélnak.

Hiába volt sírás-rívás, a telepiek rokonszenv kinyilvánítása, a kilakoltatás nem, a dráma szerencsére elmaradt. A végrehajtó, a rendőrség, a Szollak Lakóépület Üzemeltető Kft. forgatókönyv szerint tette a dolgát. A telep lakói jövőbeni sorsukat látták előrevetítve. A 48 családból ugyanis 45-nek van összesen több száz ezer forintos lakbér hátraléka az önkormányzat felé. A telepiek a hangos méltatlankodáson kívül tehetetlenül szemléltek az események felgyorsulását. A hat- és tizenhárom éves gyermekeik élettársával nevelő asszonyon végül egy másik – a telep szomszédságában lakó – asszony könyörült meg. Ő fogadta be házába, csekélyke személyes holmijával együtt az utcára került családot.

Homoki Jánosnének 1991-óta gyűlt össze a 102 ezer forint hátraléka. Azóta nem fizeti a lakbért, aminek havi összege a kezdeti 200-ról mára 800 forintra növekedett. Ez bizonyult akkora

tehernek, hogy a négytagú család 19 500 forintos havi bevételéből már nem jut rá. Vagy éppenséggel jutna, de nem tudják beosztani e kétségkívül csekélyke jövedelmet Homokiék – ezt már **Kozák Ferenc**, a Lungo Drom családsegítője mondja. – Az is gond – folytatja –, hogy nincs díjbeszedő a telepen. Így, amikor pénzhez jutnak a családok, egyszerűen eszükbe sem jut a lakbér, annyi más helye van a forintnak. Javasoltuk, a telepi gondnokok vállalják a díjbeszedést, ehhez azonban nem járul hozzá a Szollak, mivel a pénzkezeléshez vizsgát kellene tenniük a gondnokoknak.

Nehezíti a lakbérfizetői morál javulását Kozák Ferenc szerint az a körülmény is, hogy a szolnoki kisebbségi önkormányzat azt megelőzően tett említést a hátralékos családoknak a tartozás egyfajta közhasznú munkában való ledolgozásának lehetőségéről, mielőtt ebben a kérdéskörben Szolnok önkormányzata állást foglalt volna. Így aztán többen úgy gondolkodnak: ha gyűlik is a tartozás, majd ledolgozzák.

Homoki Jánosné kisegítésére egyébként példás hadrendbe álltak a cigány szervezetek. A szolnoki kisebbségi önkormányzat 50 ezer, míg a Lungo Drom 20 ezer forinttal kívánta szorult helyzetéből kimenekíteni a családot. Az önkormányzat lakásügyi irodájának nyilvántartása szerint azonban a 102 ezres hátralék egy forinttal sem lett csökkentve a mai napig. Hogy időközben elálltak a fizetéstől, ennek oka valószínűleg az, amit Kozák

... a dráma szerencsére elmaradt.

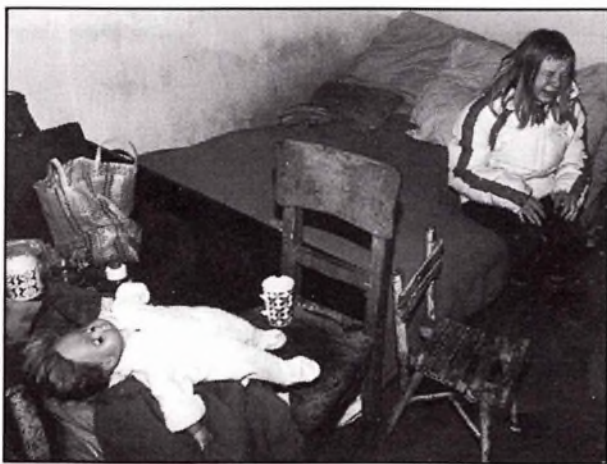
Ferenc is megemlégett: – Ezer család van Szolnokon, akit ilyen alapon patronálni lehetne. Amit a hátralékosoknak javasolni tudok: amint határozatot kapnak, azonnal menjenek a bíróságra, s kérjenek részletfizetési lehetőséget a tartozás kiegyenlítésére.

Kiköltöztetések özöne fenyeget sok tucat családot Szolnokon. Romák – és nemcsak romák! – kerülhetnek tömegesen az utcára. A kisebbségi önkormányzat megoldási javaslatait Szolnok közgyűlése nem fogadta el novemberben, mondván: ezt a problémakört nem kívánja a város külön kisebbségi témaként kezelni, mivel az érintettek köre ennél jóval szélesebb. A lakásügyi iroda tájékoztatása szerint csak Szolnokon 25 millió (!) az eddig felgyülemlett hidegvíz-, és lakbérdíj hátralék. A végrehajtott kiköltöztetések sorában Jász-Nagykun-Szolnok megye székhelyén Homoki Jánosné családja volt a nyolcadik, aki „fekete napra” ébredt.

Szolnokon nincs családi hajléktalan szálló. A kiköltöztetettek szó szerint az utcára kerülnek. Valószínű, a város is mérlegelte e körülményt, mivel a további kilakoltatások szünetelnek. A sokak számára égetően életbevágó kérdés: meddig? A kilakoltatás kockázatával járó lakbérhátralékosság nem csak roma probléma. A 80 ezres városban ugyanis mindössze 2800 az önmagát romának valló polgárok száma.

Simon Cs. József

Fotó: Barna Sándor

Hiába volt sírás-rívás...

Az esélyegyenlőség küszöbén...

A tatabányai Dolgozók Általános Iskoláját a helyi cigány kisebbségi önkormányzat mentette meg

Nem vagyunk egyformák. Szerencsére. A legtöbb esetben mégsem nézik jó szemmel a máságot. Ez az általános iskolákra különösen érvényes. Sokszor nincs elég türelme a pedagógusnak a több figyelmet, törődést igénylő, barnaszemű roma gyerekekhez. Átbukdácsolják az osztályokat, és még így sem biztos, hogy bizonyítványhoz jutnak. Az ő érdekükben (is) hozták létre az Általános Iskola és Dolgozók Általános Iskoláját Tatabányán, amely – a cigány kisebbségi önkormányzatnak köszönhetően – a nehézségek ellenére még ma is működik. Emellett a megye több településén foglalkoznak a romák alapképzésével. Így továbbtanulási esélyük óriási mértékben megnő – persze, ha ők is akarják. A legtöbb ún. „normál” iskolában viszont már lemondtak ezekről a fiatalokról, akik több türelmet igényelnek, mint az átlag.

Aki ma nem rendelkezik általános iskolai bizonyítvánnyal, annak semmi esélye arra, hogy elhelyezkedjék. Ha pedig roma az illető – és ők vannak túlnyomó többségben –, akkor szinte behozhatatlannak tűnik hátránya. Ezért a cigány kisebbségi önkormányzatok országszerte zászlajukra tűzték az aluliskolázott cigányok továbbképzését. A tatabányai sem volt kivétel, s első komoly „csatáját” a városban működő dolgozók általános iskolája fennmaradásáért vívta – a helyi önkormányzattal szemben. Sikertelenné vált az első komoly akadályt.

– Reméljük, többet nem fenyeget bennünket a megszűnés veszélye – mondja megkönnyebülten **Tárnok Tibor**, az iskola igazgatója. – Sajnos, a csatározások közepette jöttünk rá, hogy fogalma sincs a városnak arról, valójában kikkel és mivel foglalkozunk ebben a speciális iskolában. A cigány kisebbségi önkormányzat hatására nyilvánította a polgármesteri hivatal „védtett” iskolának intézményünket.

– Tanulóik mintegy 80–90 %-a roma. Milyen jellemző problémáik vannak a gyerekeknek?

– Beilleszkedési zavarok, tanulási nehézségek, komoly családi viszályok nehezítik a diákok mindennapjait. Olyan gyerekek is van, akinél halmozottan jelentkeznek ezek a gondok.

– **Gondolom, így eleve kis létszámú osztályokban tanítanak?**

– Az alapfeladatból – sajnos – ezt kihúzták. Nem tudjuk, miért. Megoldást az jelentene, ha a Nevelési Tanácsadó javasolná, hogy a beilleszkedési zavarral, tanulási nehézségekkel küzdő gyerekek mindegyike kislétszámú csoportokban tanítható. Nálunk minden osztályban problémás gyerekek vannak. A pedagógusok sem igazán szívesen tanítanak nálunk, mert az itt tanulók szüleinek majd mindegyike a periférián van. Sajnos, a társadalom nem akar figyelni rájuk, leírták őket, s a szülei nagy részét is. Ezt a hátrányt nehezen fogják behozni. A legnagyobb baj, hogy jelentős részük már éheznek is, ezért kötelességünk segíteni rajtuk, mert itt élnek mellettünk, velünk...

Virágh Albert, a helyi kisebbségi önkormányzat elnökhelyettese, a magyarországi cigányság megyei vezetője és az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat képviselője a Megyei Munkaügyi Központ segítségével nemcsak a cigányság alapképzését, hanem a szakképzést is szeretné mielőbb megvalósítani.

– A Megyei Munkaügyi Központ támogatásával a felnőtteknek hamarosan indítunk hetedik–nyolcadik osztályt

Tárnok Tibor – mostmár megkönnyebbülve, hisz megmarad az iskola...

Esztergomban, Lábatlanon, Oroszlányban és természetesen Tatabányán, a Dolgozók Általános Iskolájában. Emellett igyekszünk minden hozzánk forduló oktatási intézményt valamilyen módon segíteni, hiszen ilyenkor nem csak a romákat támogatjuk...

– Eddig hányan jelentkeztek a két osztály elvégzésére?

– Kevesen. A helyi televízióban ugyan kértem, hogy jelentkezzen mindenki, aki nem rendelkezik e két osztállyal, de a személyes megkeresések eredményesebbnek bizonyultak. Ezeknek az embereknek jelentős része a város peremén lakik, és ott nincs kábeltévé. Nagyon örültem a bajóti példának. Ott már indult hasonló tanfolyam. Ez a cigánypolitika már komoly eredményeket hozhat. Látszik, hogy mennyire akarunk tanulni, beilleszkedni. S már ehhez segítséget is kapunk.

– A politikának a része, hogy a tatabányai dolgozók általános iskolájáért is „harcba szálltak”?

– Igen. Felhívtam a város vezetésének figyelmét arra, hogy ennek a megszüntetése milyen következményekkel járna, s ennek is a romák innák meg a levét. Itt ma már 14-15 éves gyerekek is ülnek az iskolapadban, és tanulnak. Akinek meg nincs meg a nyolcosztályos bizonyítványa, még egy jogosítványt sem szerezhet, így viszont szakmát is tanulhat. A munkaügyi központ támogatásával folyamatosan indítunk majd különféle átképző tanfolyamokat.

– Mint országos vezető, hogyan látja a Komárom-Esztergom megyei cigányság helyzetét?

– Önkormányzatunk megalakulása után felmérést készítettünk. Nem volt könnyű, hiszen sokan még ma sem merik bevallani cigányságukat. Sajnos! A megyében a romák jelentős része munkanélküli. Nagyon nehezen tudnak elhelyezkedni. A tanítatásukkal ezen segíthetünk. Viszont nagy öröm számunkra, hogy akkor 138 a megyében élő roma gyerek tanult középiskolában, ebből 9 technikumban és két fiatal felsőfokú képzésben is részt vett. Reméljük, ezek a számok majd emelkednek. Reméljük. A lehetőségek most már adóttak. A Megyei Munkaügyi Központ minden segítséget megad a romák alapiskoláztatásához és szeretné szakmához is juttatni őket. **Soós Ferenc**, a szolgáltatási osztály vezetője elmondta, hogy a különféle képzésekben részt vevőknek keresetpótló támogatást is biztosítanak. De ehhez szükség van a cigány kisebbségi vezetők és az önkormányzatok támogatására. Ilyen együttműködés eredménye a bajóti példa, ahol már beindult az ötödik, hatodik, hetedik és nyolcadik osztály. Ha megszerezték a bizonyítványt, különféle átképző tanfolyamokat szerveznek a végzősöknek. A munkaügyi központ a hagyományos kézműves cigány szakmákat – például a kosárfonást, bádoggosságot szeretné újjáéleszteni. A nehézséget az okozza, hogy – mint azt Virágh Albert is elmondta – kevesen vállalják cigány származásukat.

Virágh Albert

Lábatlanon, az Arany János Általános Iskolában februárban indul egy ugyanilyen tanfolyam. Megfelelő számú jelentkező esetén Tatabányán, a dolgozók általános iskolájában is indulhat hasonló kiegészítő, illetve szakmai képzés.

És ez még nem minden! Jelenleg Esztergomban és Oroszlányban is működik még egy-egy évfolyam, de országos viszonylatban is kiemelkedő a komáromi Móra Ferenc Általános Iskola és Speciális Szakiskola kezdeményezése. **Vida Sándorné**, az iskola igazgatója elmondta, hogy az Országos Foglalkoztatási Alapítvány támogatásával – három fővárosi mellett vidéki intézményként egyedül(!) – februártól 16 éven felülieknek indítanak tanfolyamot, ahol megszerezve a nyolcosztályos általános iskolai bizonyítványt, szakmát is adnak a „gyermek-felnőttek” kezébe. Emellett Komáromban működik a Dolgozók Általános Iskola Ifjúsági Tagozata nevet viselő intézmény is, amely 1992-ben önállósodott. Jelenleg 5–8 osztály működik 13(!)–17 évesekkel, emellett levelező oktatás is van. A 72 túlkoros gyerekkel foglalkozó intézmény 1996-ban megváltoztatja a nevét, hogy továbbra is foglalkozhasson a 13–15 éves fiatalokkal. Hogy miért kell ehhez névváltozás? Mert egy 1993-as oktatási törvény szerint csak 16 évesnél idősebbek kapcsolódhatnak be a felnőttképzésbe..

Mert velük mindenképpen foglalkozni kell dolgozók iskolájában, speciális szakiskolában vagy tagozatokon. Ma is, holnap is, mindig. Nemcsak városi, megyei, hanem országos szinten is...

Velük mindenképpen foglalkozni kell

Sugár Gabi

„Már nem kell simára feszítenem a lepedőm...”

A VILÁG OLÁH ZOLTÁN SZEMÉVEL

A másság kérdése jelen van az élet minden területén. Akár tetszik, akár nem, vannak pozitív és negatív vélemények. Erősebb ez akkor, ha az illető cigány származású, nevelőotthonban nőtt fel és művész. Mint ilyen, mindenképpen más, és mindenképpen abba a kategóriába tartozik, akit szinte minden oldalról lehet szeretni vagy nem szeretni. Így van ez Oláh Zoltán életében is, aki mindezt kékbe burkolt képein fejezi ki. Naív, érzékeny, bonyolult, egyszerű. És hogy mindezt hogyan mutatja meg művészetében, erről ő maga vall.

– Hároméves koromtól nevelőotthonban éltem. Erre az időszakra nem szívesen emlékszem vissza. A legnagyobb biztonságot az óvoda nyújtotta számomra. Ott úgy éreztem, hogy egy kicsit kivételnek számítok. Szerettek, mert kicsi, összeráncolt homlokú, gondolkodó, kerekfejű kisgyerek voltam, aki mellesleg olyan szépen rajzolt, hogy csendes pihenő alatt azzal szóraztatta az óvónőket. Volt egy patronáló óvónő is. A nevelőotthonban elszenvetett fájdalmak ellen úgy védekeztem, hogy simára feszítettem a lepedőm, mert azt gondoltam, hogy ezzel jó leszek és megfelelek a világ elvárásainak, amit onnan bentől nagyon csúnyának és gonoszknak láttam.

A rajztehetségemet már egész kicsi koromban felfedezték. Kisebb rajzversenyeket nyertem. Számomra a rajzolás azt jelentette, hogy van valami, amivel ki tudom fejezni a másságomat. Cigány mivoltom akkor tudatosult bennem amikor a többi cigány gyerekhez jöttem a rokonok, és ahogy magamra néztem rájöttem, hogy ők akár az én rokonaim, testvéreim is lehetnének. Tizenhétéves koromig voltam nevelőotthonban.

Nyolc éves voltam, amikor megismertem két tanárt, **dr. Juhász Gabrielt** és **dr. Dános Bélát**, akik később pártfogásukba vettek. 13 éves voltam, amikor Budapestre kerültem egy másik

intézetbe, miközben pártfogóim az örökbe fogadásomat intézték. Sokat köszönhetek ezeknek az embereknek. Szerencsére mindig volt körülöttem olyan ember, aki szeretettel fordult felém, és segítő kezet nyújtott.

Amikor bekerültem a képzőművészeti szakközépiskolába, megismerkedtem Szentandrásy fogadott lányával, aki bemutatott nevelőapjának. **Szentandrásy** volt az egyik olyan ember, aki a bennem rejlő tehetséget segített kibontakoztatni. Igazából öt éve festek, előtte csak rajzoltam. Egészen kicsi koromban tanultam meg, hogy a foltokkal milyen sok mindent ki lehet fejezni. Azóta is ez az alapja festésetemnek. Üzeneteim a világnak, a világról szólnak. A szerelmről, a fantáziáról, a földi és a földöntúli életéről. Nemrégén a kezembe adtak egy kazettát, amin cigány zene van, és azóta egyfolytában azt hallgatom. Nagyon közel került hozzám ez a kultúra. Csofatosnak tartom, és szeretek elmerülni benne.

Korábban inkább az indiánok érdekelték. Vannak is információim arról, hogy édesanyám indián származású lehetett.

Az eltelt évek során rájöttem arra, hogy mindig az erősek maradnak fenn.

Nagyon sok tehetséges ember elkallódik csak azért, mert nincs lehetőségük a kibontakozásra. Én amellett, hogy állandó segítséget kapok, úgy érzem, valahol elvesztettem a fonalat. Még mindig van egy csomó probléma, amit meg kell oldanom. Erről szól az élet.

Viszont amiket meg tapasztalok, szeretném átadni a fiataloknak, éppen ezért szeretnék tanítani. Én is sokat kaptam az emberektől, főképpen **Gyögyi S. Ödöntől**, aki talán nem is sejti, hogy mennyi mindent tanultam és remélem, még tanulok tőle.

Az eltelt éveim alatt rájöttem arra, hogy ugyanolyan ember vagyok, mint a többi. Birtokában vagyok valaminek, amit átadhatok, amiből meg is élhetek. Értékeim vannak ugyanúgy, mint másoknak. És ami a legfontosabb: nem kell már simára feszítenem a lepedőm, hogy megfeleljek a világnak.

Lil

Roma Sajtóközpont a hiteles tájékoztatásért

Napjainkra már közhellyé formálódott az elv, mely kimondja az objektív tájékoztatás fontosságát az előítéletek csökkentésében. A Roma Sajtóügynökség ennek szellemében jött létre az elmúlt év végén, nyíltan vállalva azt a missziót, amely a hiteles, korrekt tájékoztatás nem könnyű feladatát kívánja elvégezni. Fórum teremtdött meg, ahol helyet kapnak a problémák, az erőfeszítések éppúgy, mint a sikerek, eredmények. A közvélemény napjainkban csupán annyit lát, a cigányok békétlenkednek, egymással elmentben vannak. Míg a közélet hasonló megnyilvánulásait a társadalom természetesnek veszi, a cigányokét – információhiány, tájékoztatatlanság, vagy tudatos elutasítások következtében –, nem érti meg. Hazánk legnagyobb nemzeti-etnikai kisebbsége csupán mint kuriózum szerepel abban a sajtóban, televízióban, melyet maga is olvas-néz.

A Roma Sajtóügynökség az esélyegyenlőség célját tűzte maga elé, amely lehetővé teszi azoknak a véleményeknek a kimondását is, amelyek eddig el nem hangozhattak. Azoknak a véleményét, akik felett a média uralkodik, de akiknek esélyük sem volt arra, hogy sikereikről, kudarcaikról, avagy csupán az életükről hírt adjanak. A cigányok ma egy kulturális gettó lakói. Vannak műsoraik, olyan helyen és időben, melyeket csupán kevesen néznek, hallgatnak, és az összes többi, ahol csak mint negatív szereplők jelenhetnek meg. Frázisok, általánosítások, esetlegesen jószágosnak álcázott sajnálkozás és mindezek mellett a teljes kirekesztettség. A sajtóügynökségnek egyik célja tehát ennek a tudatlanságból származó előítéletnek a feloldása, a cigányság sokszínű mindennapjainak bemutatása.

A Roma Sajtóügynökség célközönsége elsősorban a magyarországi írott és elektronikus szerkesztőségek. Rajtuk keresztül kíván eljutni azok olvasóközönségéhez. Ez nem csak azt jelenti, hogy írásaik, munkájuk megjelenik, de ezáltal egyfajta szűrő is beépül. A sajtóközpont munkatársai személyes felhősséggel biztosítják az általuk közreadott anyag hitelességét, korrektségét, miközben tudósítói folyamatosan kutatják a megjelenésre érdemes információkat, történeteket. Ezáltal úgy is közreadhat híreket, eseményeket, melyek megírására nincs lehetősége. De az értesített lap, helyi rádió vagy televízió felkarolhatja az ügyet, tájékoztathat róla, felvállalhatja közreadását. Az így kialakult kapcsolat, a folyamatos infor-

mációáramlás lehetővé teszi a pontos, naprakész együttműködést.

Tapasztalati tény, a lassan beinduló hazai hírcsoporthoz a legerősebb adu, a hírek elsőként való lekölzle. Gyakorta jelenik meg azonban sebtében megírt, kontrollálatlan, csupán hallomáson alapuló hír. A Roma Sajtóközpont – vállalt feladatából következően –, abban jobb, hogy komoly, elemző anyagokkal látja el a médiát. Olyan információkat tud begyűjteni, amihez más nem jut hozzá. Képes körüljárni egy ügyet úgy, ahogy más nem tud. Ez pedig kizárólag a hitelesség biztosításával, a valóság közlésével oldható meg. A legfontosabb számukra tehát a bizalom kialakítása a cigánysággal, az egyszerű emberekkel éppúgy, mint a működő kisebbségi önkormányzatokkal egyaránt. Ez biztosítja az eredeti elvárást, amely meghatározza a függetlenséget. A sajtóügynökség egyfajta kilátótorony, amely nem a különbözőséget hangoztatja, hanem azt, ami összeköt. Nem hamis egységesítésről beszél, hanem az együttműködés kényszeréről, ami meg alapozza a hosszabbtávú munkát.

A hírügynökség három tematikus rovatra oszlik. A belpolitikai híradások, háttérelvezések felelőse **Kerényi György**. Elsősorban riportokkal, interjúkkal látják el a médiát, hírt adnak a cigány politika aktuális történeteiről, tárgyalásairól, a törvényelőkészítő és a törvénykezdési munkáról. A rovat feladata a romákat érintő kormányzati döntések, diszkriminatív jelenségek és események ismertetése, a kisebbségi önkormányzatok és az országos önkormányzat tevékenységének bemutatása. Feladata, hogy a meglévő konfliktusok tovább dagasztása helyett az eredményekről is szőljon. Korrekt elemzései ne hallgassák el azokat a történeteket sem, melyeknél a cigányok a „hibásak”, mellőzve ezzel az egyoldalú tájékoztatás csapdáit. A kulturális és oktatási rovat **Bernáth Gáboré**. Feladata nem csupán a fontosabb, közérdeklődésre számot tartható események ismertetése, a roma iskolák, kulturális központok, rendezvények bemutatása, hanem értékelés és elemzés is. A rovat praktikus információkkal látja el a szerkesztőségeket a kisebb-nagyobb rendezvényekről, tudósításokat ad közre, mely a többségi társadalom érdeklődésére is számot tarthat. Ugyanakkor, mindezek mellett feladata a sikeres cigányok bemutatása is, mintegy vállalva

az előítéletek csökkentésének egy sajátos útját. Bemutat olyan sikeres cigány ügyvédeket, orvosokat, vállalkozókat, sportolókat, írókat, költőket, tehetséges fiatalokat, akiknek megjelenése a médiákban jótékony hatással bír. Szereplésük sokakban eloszthatja az informálatatlanság, vagy az esetleges tudatos, torz információk következtében kialakult fenntartásokat.

Talán a leghálátlanabb feladat, a gazdaság és szociális helyzetjelentések rovata jutott a Roma Sajtóközpont szellemi atyjának, **Csalog Zsolt** szociológusnak. A sikeres életutak, eredményes tevékenységek, áttörést eredményező programok legkevésbé jellemzők erre a területre. Számtalanszor leírták, elmondták, a rendszerváltás legnagyobb vesztesei bizonyíthatóan a cigányok voltak. Helyzetük, életük, lehetőségeik pedig szinte alig változtak. Amikor tehát a rovat bemutat helyi projekteket, törekvéseket, önkormányzati erőfeszítéseket, egyfajta modellként kívánja közvetíteni ezeket. Hírei, információi a kormány gazdaságpolitikájáról, a törvényhozás cigányokat érintő szegénypolitikai döntéseiről, mind a kiütkeresés feladatát szolgálja. Vállalkozói portréi, a vállalkozások és a támogatási módok ismertetése a követendő példákat jelenítik meg, bizonyítva a kitörés lehetőségét. Folyamatos kapcsolattartása a kutatókkal, a szakértőkkel pedig biztosítja a tényleges, hiteles és gyakorlati tapasztalatokat újítható elemzéseket, megszüntetve az elméletieskedő, öncélú és használhatatlan tudományoskodás tértnyerését.

A Roma Sajtóközpont – vállalt küldetése ellenére –, csekély létszámmal dolgozik. A hét fős budapesti és a tizenhét fős vidéki tudósítói gárda az eddig lehetetlennek látszót, a hiteles, objektív és tartalmas tájékoztatást kísérli meg a többség és a kisebbség között. Feladata tehát a tehetséges fiatalokból álló hálózat kinevelése, az írni tudó, közéleti szereplésre hajlamos, tollforgató ifjak újságíróvá nevelése, akik szakmailag megalapozott, azt úgy érdekelben elkötelezett személyekként valóban tehetnek a cigányságért, az együttműködésért, a tolerancia gyakorlathoz való átértékelésért. Az út, amelyen elindultak, még számos nehézséggel van kikövezve. De az első lépést már megtették. És tudjuk, ez a legnehezebb...

Cs. B.

KARÁCSONY

Ünnepi pillanatok
a Liget úti
Általános Iskolában

Utazásom Urológiában

(KARINTHY UTÁN SZABADON)

Lent, az alagsorban, pillanatok alatt megtörtént civil emberi létem megszüntetése. Erről egy pirospozsgás arcú nővérke gondoskodott. Udvariasan közölte: vetközzek le pucérra, s adjam át minden gúnyámat megőrzésre. Az ablaknyíláson átnyújtott egy vállfát. Megszabadultam toll-téli kabátomtól, zakómtól, nadrágomtól, csizmámtól, zoknimtól, ingemtől-gatyámtól. S ott álltam anyaszült meztelen.

Pizsamába bújttak. A piros pozsgás mosolygósan közölte: ha kikerülök valaha innen, jelentkezzem nála, s kezembe nyomott egy átvételi elismervényt arról, mi mindent vett át tőlem, s miután minderről derűsen tudósított, megkérdezte, nem „rejtettem-e” el valamilyen értéket.

Hivatalosan is beteggé átlényegülve, sápadtan, földön túli szellemben, de főleg a főorvos Isten-adta rábeszélésében és szaktudásában bízva elfoglaltam Urológiában az 5. emelet 515-ös szobáját. Ám mielőtt erre sor kerülhetett volna, a szükséges irományokkal jelentkeztem a B-oldal kedves szolgálatos nővérkéjénél. Leltárba vett. Már ekkor feltűnt nekem, hogy nem akármilyen országba kerültem. Neves egykori professzor barátom birodalma volt ez, akit messze külhoni országokban ismertek, tiszteltek. Őrzik hírnevét Urológiában. S csak melleleg jegyzem meg, hogy amikor még megszorításokkal engedélyezték a vidám barakkból az orvosok Nyugatra távozását, két tanítványa egyik hamburgi klinikára beállítva munkát keresett, mondván, tanulni szeretnének. Amikor megkérdezték tőlük, honnan jöttek, ki a mesterük, elmosolyogták magukat, s megjegyezték:

– Önök jöttek ide tanulni? Az Önök professzora az egyik legkiválóbb urológus Európában.

Nem, nem az én főorvosomról van szó, aki büszke tanító professzorára. Miután megvizsgált, megállapította, hogy 1,5 cm-es hólyag-kövem van, s a prosztatámtól is meg kell szabadulnom. Ott, az ultrahangos vizsgálatban szemléletes rajzot készítve magyarázta el, s mutatta meg, hol helyezkedik el, milyen a prosztata, miért nem ürül ki a

hólyag, s én már akkor eldöntöttem: ennek a mesternek fekszem a keze alá, más senkinek!

Nos. Ő már ott volt, várt. Szeméből biztatás csillogott, s megnyugtató: Kálmán! Nem fogsz érezni semmit. Olyan lesz az egész, mint egy fájdalommentes szülés. Nekem aztán mondhatta. Én még semmilyen módon nem szültem. De ha már az ember határozott, csinálja végig. Nincs visszaút, mondogattam, biztattam magam, felkészülve a várva nem várt, de kényszerű és szükséges műtetre. Most már tudom, hogy Urológia különleges ország. Itt az ötödiken reggeltől-estig köveket zúznak és különleges divatbemutató-féle zajlik. Laikus, jövőbeni manökenként az első napokban nem tudom miféle retikült?, négyszögletes fémkeretű műanyagtasakot?, bal vagy jobb oldalon viselt táskát?, vagy mit tudom én miféle eszközt hordoznak, cipelnek magukkal nagy vigyázatossággal, óvatosan, mint ha hímes tojásokon lépdelnének beteg társaim.

Úgy jártak-keltek a minden áldott napon Magdi „néni” által a lambadával fényesre vikszolt műanyag padlón kórtermüktől ama bizonyos helyiségig és vissza, mintha a város sétáló utcájában tartanák a bemutatót. Ki tudja, mire ügyeltek jobban? Arra-e, hogy a tasak tartalmát óvják, vagy arra, hogy e tükrőfényesre tisztított „utcán” erejük „teljében” el ne vágódjanak. Miután magam is beléptem e tisztes, szenvedéseket megélt, ám divatos eszközöket viselő manökenkasztrba, s rám öltették a divatos, tiszta, talpig érő egyenhalóinget, melyből én mindig kékszinűt kértem! A divatbemutató sétálóutca-folyosón magam is megjelentem. Igaz, még csak szűzen, érintetlenül, retikül nélkül. Nem úgy, mint betegtársaim. Miután arról senki ki nem oktatott, fel nem világosított, hogy hol, s hogyan kell hordani a tasakot, én csak ámulam-bámultam a legdivatosabb viseletek láttán.

Egy keszeg emberke, aki reggel 8-9 óra között már a második „bemutatót” tartotta, s csoszogott el a teakonyha előtt, csikos pizsamájának övére akasztva mutatta be az egyik legprakti-

kusabb viseletet. Csak azon tűnődtem, hogyan sikerült neki azt a sehogyan sem stimmelő, mindenféle hajló, nem tudom miféle fémötvözetből készült kampós tartót úgy odaillesztenie, hogy fixen megálljon. Őt aztán követte egy igen gyorsjárású, gyufaszállábú, kedélyes, mindig mosolygós öreg úr, aki annyira „föltette” retiküljét, hogy meg sem próbálta libegő hálógíngének valamelyik részéhez odabiggyeszteni. Bal kezében tartotta, meg nem vált tőle még telefonálás közben sem. Másik kezével a kagylót fogta, s a nővérpult végéhez guggolva csevegett szeretteivel, gondolván, így senki nem hallja, mit mond. Kínunkban mosolyogtunk. Egy hatalmas száll öreg, aki bevallása szerint már hetek óta tartozott Urológia lakói közé, olyan lezseren kezelte oldaltáskáját görbebotjával együtt lóbálva, hogy megcsodáltuk. Bárhol megállt, nyugodtan letette maga mellé a műanyag padlóra. S ha végzett, hátamögé vetette hanyagul.

Ahány páciens, annyi divatmódi. S, amíg magam is fel nem avattattam, át nem estem a késelésen, el sem tudtam képzelni, hogyan is lehet ezekkel a zacskókkal, tasakokkal, retikülökkel felmászni az ágyra, s hol, hogyan kell elhelyezni ezekre a vaságyas, fabetétes deszkákra. Azon morfondíroztam, előbb kecmeregjek-e majd fel, vagy utólag, s mikor vegyem magamhoz a oldaltáskát, s persze melyik oldalra szálljak le, mivel nem érte a lábam a műanyagpadlót.

Nem kellett sokáig a megtapasztalásra várnom. Főorvos úr közölte velem, mikor kerülök műtetre. Alig vártam, hogy túlessek rajta. Miután alkalmasnak találtak a bicskázásra, s elérkezett a pillanat, bejött egy aranyos, hosszú fekete hajú nővérke s közölte: beöntést fog adni. Megérkezett a szükséges felszerelésekkel, s hívott, menjek vele arra a bizonyos helyre. Meglepődtem. Ő ott állt bevetésre készen az ajtóban, én a kagyló előtt. Néztük, bámultuk, stíroltuk egymást. Némán, szóltanul. Én órá vártam, ő rám. Ha körbe lehetett volna futni a kagylót, talán erre is sor kerül. Be voltunk kerítve. Ő is, én is. Nos, kezdjük. Kezddhetjük? Készen va

rá? Igyekeztem tőlem telhetően. Valami lehetetlen furcsa pózban fejjel lefelé, fenékkal felfele, V alakba kényszerülve estünk túl a műveleten. Néhány perc múlva érkezett egy másik aranyos nővérke injekciós tűvel a kezében. Amikor eszméltem, már túl is voltam a szúrásom, s ő, a kedves, mosolyogva közölte:

– Ez majd segít, Kálmán bácsi, hogy rózsaszínben lássa a világot, amíg kelsz.

Megnyugodtam. Beinjekciózva, ágyamon gubbasztva, rózsaszín álomra várva múltak a percek, amikor feltűnt a főorvos most is megnyugtató alakja, s bizakodva, optimizmust sugározva, kezét vállamra helyezve közölte: Kálmán! Nyugi, nyugi, minden elő van készítve, már csak az altatóorvosra várunk. Vártunk. Ő is, az asszisztencia is, én is. Én csak abból sejtettem, hogy pillanatok múlva érkezik, miután a szép szál szőke hajú műtősfő próbálta kinyitni az 515-ös ajtaját. Nekiütközött.

– Ez is jól kezdődik – jegyezte meg morózusan. Szabadkozásom ellenére felnyalábolt, s ráhelyezett a tolóágyra. Kifelemenet puff! Ütköztünk az ajtófélfákkal. Nem szólt semmit. Feltekintett, s mormolt valamit az orra alatt. Nem ima lehetett. Valóban jól kezdődik, véltem magam is.

Pillanatok múlva ott voltam a műtőben kifesztve, teljes józanságban, átadva magam az általam ismeretlen műveletnek, kiszolgáltatva rózsaszín vi-

láglatásomnak. Utólag sem tudom eldönteni, ez inspirált-e viccek mesélésére, de tény: teljesen magamnál voltam, s figyeltem mi is történik körülöttem, s főleg velem. Történt. Két órányit utaztam Urológiában. No de ennyi fradistát! – futott át az agyamon, amikor körbe hordoztam tekintetemet. Itt minden zöld volt, itt mindenkin zöld köpeny, zöld fityula, tetőtől-talpig csupa zöld. Reménykedtem. Ez itt a kemény zöld mag. Otthon vagyunk. Előtem balra zöldterítés asztalon sorakoztak a különböző szűrő-fűrő-vágó-szeletelő szerszámok, kések, ollók, eszközök, csipeszek sorrendben vagy általam kiismerhetetlen összevisszaságban. Én csak arra figyeltem fel, hogy az egyik fradista nővérke aprehendál, mert valaki összekeverte a szerszámokat, s néhány meg hiányzik is. Sürgés-forgás, futkosás. Különösebben nem izgatott. Amikor aztán kiderült, hogy a fejem fölött a balra függő vízüblító-adagoló vagy micsoda masina nem működik, izzadni kezdett a tenyerem.

– Ez meg rossz – közölte közömbösen egy másik fradista nővérke. Ekkor lépett a színre a kapitány, rápillantott a szerkentyűre, s rögtön közölte:

– Nem működhet, mert rosszul van összeszerelve.

Szétszedték, megbütykölték, s pillanatok múlva már bugyborékkolt is a gép. Abban reménykedtem, már semmi váratlan dolog nem jön közbe. Rápillantottam a jobbomon álló zöldfátyollal

letakart arcú meleg, álmos barnaszemű nővérkére, aki azon fáradozott egy vas-tag tűvel, hogy jobbkaromon olyan helyet keressen, ahol megszurhat.

Nem sikerült. Rápillantottam.

Ugye, fáradt nő-

véрке? Igen. Ke-

veset pihenhetett az éjszaka – s

néztem szép sápadt arcát, nagy

meleg szeméit, s

alatta az árnyakat. Sajnáltam.

Jobb kezemet

kérte. Odanyújtottam. Vég-

eret talált. Fellé-

legeztünk mind-

ketten.

Főorvos úr mind e közben már ott tett-vett zöld köpenyében, és sapkájában előttem, amikor végre megérkezett az egyetlen nem fradista, az aneszteziológus. Tapogatni kezdte a gerincemet. Közben különböző utasításokkal látott el. Hajoljak előbbre, húzzam összebb magam, nyújtózzak ki, most húzódjak még összebb, görbüljek meg. "Sehogyan sem volt velem, főleg gerincemmel megelégedve. S már hányadszor szúrta meg, ismételten el nem találva azt a helyet, azt a pontot, ahová be kellene adnia az injekciót. Egyet ismételtetett: Miféle elferdült gerinc, el vannak csúszva a csigolyák, össze vannak növe, nem talál megfelelő helyet. És közölte, kénytelen a 4-es, 5-ös helyett a 3-as, 4-es csigolya közé szúrni a tűt.

Végre sikerült. Az ötödik-hatodik kísérlete után. Kibírtam! Fokozatosan, pillanatok alatt szállt ki alsó féltestemből az erő. Nem éreztem akkor semmiféle fájdalmat. Akár ketté is fűrészelhetek volna. A főorvos úr munkához látott, s pontról-pontra sorolta, hogy most összetöri a követ, most a prosztata bal majd középső, később baloldali lebenyét vágja, szeleteli, s darabokra vágva emeli ki. Vége? A felénél tartunk. Még egy óra. Tizenkettőre végzünk.

Én közben viccet meséltem arról a kis cigány fiúról, akit az anyja elküld a borbélyhoz, hogy nyíratkozzon meg. Valamennyi fradista feszülten figyelt. Én meg meséltem. A cigány kisfiút csaknem teljesen kopaszra nyírta a fodrász. Amikor az anyja meglátta, alig ismert rá. Összeszidta, megverte. Később megérkezett az apja. Felpofozta. Ezt tette vele a bátyja is. A gyerek éktelenül sírni kezdett, s így szólalt meg:

– Alig egy fél órája vagyok csak bőrféjű, de már is úgy utálom a cigányokat, mint a bűnömet.

Mosolyogtak, nevettek. Így voltam én akkor és sokáig utána is az aneszteziológusommal, mint az a kis cigányfiú. Két órát utaztam Urológiában. Aztán magam is felvonultam talpig erő kék hálóingemben a tasakokat, retiküloket viselő társaimmal. Új tasakkal, melyet mint divatos oldaltáskát fogtam balkezemben, és hordoztam felkeléstől lefekvésig, olykor még álmodva is arról, vajon ott van-e ágyamhoz rögzítve?

Farkas Kálmán

R O M Á K

A CIGÁNYSÁG TÖRTÉNETE — 7. RÉSZ

Milyen iskolát szeretne a cigány szülő?

Nem rezervátum jellegű és nem gyógypedagógiai iskolákat, ahol a problémásabb cigány gyermekek "jól elvannak" a kedves tanító nénijükkel!

Egy kisegítő iskola igazgatója így fogalmazott: „Legtöbbjük nem debilis, velük nem lehet alkalmazni a debilisekre kidolgozott metodikai eljárásokat. Ezeket mi nem tudjuk megfogni, mert nem hajlandók hozzánk kötődni.”

Ugyan miért kötődne? A legtöbbjük csak azt tapasztalja, hogy mellőzik, nem szeretik őket, elhúzódnak tőlük, vagy csak megtűrik. Kivetettek, kiközösítettek, nincsenek érzelmi biztonságban.

„Minél zártabb, hagyományosabb cigány közösségből jön egy gyermek, annál telítettebb érzelmileg, annál érzékenyebb, ragaszkodóbb.” (Végh Katalin) Tehát minél „cigányabb” egy gyermek, annál könnyebben megfogható, nevelhető kell, hogy legyen. Akkor hát milyen iskolát?

„Olyan iskolára van szükségünk, ahol szeretik, s nem elviselik őket, ahol fontosak, ahol segítik az előmenetelüket. Ha ez megvan, a többi részletkérdés. Ha ez nincs meg, hiába van meg akármilyen.” (Diósi Ágnes)

Milyen iskoláztatási igények merültek fel a cigányság körében? Ebből a szempontból három csoportot különböztetünk meg.

1. Kevés azon szülők száma, akikben az iskola iránti igény nem merült fel. Ők abszolút kilátástalannak látják gyermekeik jövőjét, megélhetését.

2. A szélesebb „úrgazdag” réteg csak annyira méltányolja az iskolát, amennyire az üzleteikhez, a vállalkozásaikhoz..., vagy a jogosítványhoz szükséges.

3. A nagy ipari munkáslét és a polárosult zenélésből megélők iskolázott és beilleszkedett tömege természetesen fontosnak tartja az iskoláztatást és mindent elkövetnek érte. Ők megtanulták, hogy minden többszörös erőfeszítésbe kerül, állandó bizonyításra szorul, ha ugyanazt akarja elérni, mint egy megbecsült magyar. Ezért gyermekeiket arra nevelik, hogyha százszor elnyomják

őket, akkor százegyszer is fel kell emelni a fejüket. Harcolnak a pedagógusokkal is, nem tűrik gyermekeik sérelmezését, elég volt a saját sérelmük. Ugrásra kész védekezésük nem indokolatlan. Az a tendencia: „majd én megmutatom, hogy ebben az iskolában cigány nem fog leérettségizni”, ma is érvényesül.

A cigányság számára szomorú tény, hogy iskolázott embereink, a nehezen megszerzett érettségi és diploma után – fenntartások miatt – származásukat megtagadni kényszerülnek.

„Embertelen az az iskola, amelyben egy diák sokszoros erőfeszítésre, bánatalkon való felülkerekedésre kényszerül azért, mert kisebbséghez tartozik. És embertelen az a társadalom, amelyben a kisebbséghez tartozó a megtagadását választja.” (Diósi Ágnes)

Pillantás az iskolai életbe

A pedagógusok többsége nem veszi figyelembe és nem használja fel a hozott pozitívumokat. Melyek ezek? A természethez való viszony; a kapcsolatteremtési képesség; zenei képesség; matematikai képesség; a sporthoz, a kézimunkához való viszony; a többnyelvűség; a függetlenség; a kezdeményező képesség; az egyenlőség.

Ha benézünk egy órára, mit látunk?

A gyermek felét sem érti annak amit a tanár magyaráz. Hiszen igazán csak a cigány nyelvet érti, a magyar szókincse kevés. Közben a gyermek figyelme elkalandozik. Mire gondolt? Arra, hogy otthon takarítani, főzni kéne, vagy a felügyelet nélküli kisebb testvéreire. (A cigányul már nem tudó gyermek szókincse is gyér, a szülőktől ebben nem kaphat segítséget.)

Ha mégis középfokú iskolába kerül, maradnak ugyanazok a hátrányok. Meg nem értés, kirekesztés... gyanúsítás. Az osztálytársak ebben a korban igen kegyetlenek tudnak lenni. (Hazulról hozott fagygyűlölet.) Mi mentheti meg a gyermeket? A belső akarat, vagy egy olyan pedagógus ráhatása akit szeret, akit elfogad. A pedagógusi munkához elég a metakommunikáció. Ezt minden gyermek igényli, és nem csak gyermekkorban, hanem egész életükön keresztül, hogy érezzék fontosságukat, egyenlőségüket.

A cigány gyermek énképe

A cigány tanulók önismeret, identitás vágya, önbizalma elég alacsony. A példaképeik tára nagyon szegényes. Sokan akaraterő hiánnyal, kitartási problémákkal küszködnek. Kevés, a környezet által pozitívnak értékelhető tulajdonságot fedeznek fel magukban. Általános körükben a kisebbségi érzés, az önbizalom hiánya. A nemcigány származású kontrollnál kevesebb, negatívabb az önértékelés. Ezt jelentősen befolyásolja a másoktól jövő értékelés. A cigány származású tanuló énképe megkésett, s ez nagyrészt megvédi őket a serdülőkre jellemző elbizonytalanságtól. A másokkal való összehasonlítási kényszer erős bennük. Az erős vi-

talítás megléte, a küzdeni akarás és a felemelkedés vágya sajátos, de biztató tendenciát mutat.

A cigány gyermekek lelkivilága

A cigány gyermekeknek komoly dolgokkal kell szembenéznük. Otthon nincs idejük készülni, szívük szerint már dolgoznának, hogy pénzt vihesse- nek haza. (Hisz abból van a legkeve- sebb.) Sértődöttek, ha számukra fontos dolgokat mások nem tekintenek annak. Magyar kiejtésük, hanghordozásuk a nevetség tárgya lehet. Öltözetük aka- ratlanul is szembetűnő.

„Se ide, se oda” állapotban lé- nek:

E csoportba tartoznak azok, akik sa- ját csoportjukat sem tudják elfogadni – szebbet, különbet akarnak –, de a má- sik csoporthoz a nemcigányokhoz sem tudnak másságuk miatt bekapcsolódni. Mindkét oldal nevelési szándékait el- vetik, elítélik, keresik önmagukat. Ezért örökös harcban vannak saját ma- gukkal. Sokat segítene rajtuk, ha egy- egy órát cigány pedagógus tartana, vagy ünnepek alkalmával cigány érte- lmiségekkel találkozhatnának.

– „Akkor se, ha bőröm fekete”:

Rájuk a csoporttal való kapcsolat tel- jes megszakítása, az önmeztagság vo- natkozik. A csoporttól való elszakadás sem jelent kevesebb gondot a pedagó- gusnak. Ezt a folyamatot egyelőre – míg cigánynak lenni nem dicsőség – szaszfordítani nem lehet. Ezek a gyer-

kek már a cigány szó hallatára dühro- hamot kapnak, vagy zárkózottá válnak. Akad köztük olyan is, aki „rájátszik” saját csoportjára. Ők csak a nemcigány gyerekek barátságát keresik. Szóhasz- nálatauk, beszédstílusuk már-már gro- teszk az erőltetéstől. A pedagógusra vár az a nehéz feladat, hogy minél hatéko- nyabban segítse a gyerekek beilleszke- dését a másik csoportba.

A cigány gyermek érzékenysége már a csecsemőkorban kialakul (testközeli- ség az anyával). Habár könnyen meg- sértődnek és könnyen nevetnek, meg kell őket „üvegbúra” alá helyezni, de a durva beavatkozás nagy bajokat okoz- hat. Persze előnye is van érzékenysé- güknek. Egyaránt tudnak komolyak lenni és lelkesedni, együttérzőek, kitar- tóan dolgoznak, csak több bátorítást, támogatást, együttérzést igényelnek.

Az iskolai oktatás-nevelésben na- gyon fontos kiemelni, hogy a cigány gyermekeknek nemcsak a „dac”-kor- szak, hanem a serdülőkor problémái is hiányoznak. Ők a közösségben, a bio- lógiai érésük pillanatától felnőttnek számítanak. Ha ezt a tényt figyelembe vennék a pedagógusok, a problémák megoldására más lehetőségeket keres- nének.

A cigányság sajátosságai

Szokásokról, hagyományokról, ma- gatartásmódokról nem kívánok szólni. Ezt a témát Rostás-Farkas György és Dr. Karsai Ervin: A cigányság hiede-

lemvilága című könyvükben nagysze- rűen leírják.

A romák egyedüli és különleges sa- játossága: a be nem olvadás, a be nem illeszkedés, és ezzel párhuzamosan egy igen magasfokú alkalmazkodó képes- ség. Ez a képesség tette lehetővé, hogy a mai napig is életben maradjanak.

Náluk a művészetek ápolása, fejlesz- tése, különösen a zene, a képzőművé- szetek és az irodalom terén magasfokú. Kevés az a cigány értelmiségi, aki ne lenne otthon mindegyik műfajban. Ke- vés az a cigány, aki legalább egy hang- szeren ne játszana, vagy ne lenne jó énekhangja, a tánchoz ritmusérzéke.

Erős a közösségtudat, az összetartás. A betegeket, időseket tisztelik, gondoz- zák. A gyermekeiket szeretik. A romák – a rokon halála esetén – egymás gyer- mekeit felnevelik.

Az élvezeti cikkek, valamint az erős ételek kedvelése indiai eredetű.

A cigány logika is indiai eredetű. A fogalmakat nem határolják el élesen egymástól, az ellentmondások kizárá- sának alapelvét nem lelhetjük fel a nyelvben. Vagyis a szándék és a meg- valósulás nem különül el. Ezt tükrözi az igeragozás is, ugyanis a folyamatos és a befejezett cselekvő igelakok egy- másba átalakulnak. A mesékben gyako- ri a feltételes mód jelen ideje, és a fo- lyamatos múlt egybeesése. Pl.: zhal (megy), zhalas (menne, illetve ment fo- lyamatos múlt).

A romák érzelmvilágáról elmond- ható, hogy a különböző típusú érzelme- ik között nincs éles határ. Még az el- lentétes érzelmek között sem! Szinte az egyik pillanatról a másikra képesek váltani, heves, ellentétes érzelmi meg- nyilvánulásra. Az egyik érzelm át- csaphat a másikba. Pl.: A legnagyobb szomorúság – temetés – után egy fél- órával már képesek egy viccen nevetni, vagy veszekedést folytatni tánccal a zeneszó hallatára. Az ideges- indult ember minden indulatát, idegességét elfelejti és teljes odaadással már a má- sik témára veti magát, ha sikerül, akár- csak egy mondattal egy új, érdekes té- ma iránt felkelteni a figyelmét. Ezt a sajátos tulajdonságot kéne kiaknázni az oktatásban!

A romákat, minden ember szívébe, **Bari Károly** költőnk soraival aján- lom:

„... Sokan várjuk a kapukon kívül,
hogy bizalmatok rézkrajcárjaival
megajándékozzatok!”

(VÉGE)

Fotó: Kawa Kama

A baloldaliság látszata

Nyomasztó egyenlőtlenségek

Miközben a társadalmi egyenlőtlenségek szemmel láthatóan növekednek, legfeljebb a baloldaliság látszatáról beszélhetünk. Egyfelől merő szólamok hangzanak el a szociális és kulturális esélyegyenlőség fontosságáról, másfelől nincs olyan gazdaságpolitikai intézkedés, amely – akarva akaratlanul – a társadalom kettészakadásának tartósításához vezetne. Az életformák sokszínűségéről beszélve sem jutunk el más-hová, mint annak felsimeréséhez, hogy az alul és felül lévők közötti távolság mérhetetlenül nő. S az is közhelyszámbamenő megállapítás, hogy korábban a középosztályhoz tartozók (akár pedagógusokról, akár mérnökökről van szó) fokozatosan lecsúsznak. Az egymásra következő nemzedékek kénytelenek nap mint nap megélni az anyagi, a kulturális és a szociális megfosztottság valóságát. Ha viszont egy társadalomban a legfelső és a legalsó rétegben lévők között áthidalhatatlan a távolság (a jövedelmi viszonyokat tekintve több mint húszszoros), az esélye is megszűnik annak, hogy harmónikus fejlődésről beszélhessünk.

Ám nem csupán a nyomasztó egyenlőtlenségek a megdöbbentőek, hanem ezeknek a mindennapi életre gyakorolt hatása. Ha kimondjuk, ha nem: *az irígység demokráciájában élünk. A gazdagok megvetően lenézik a szegényeket, akik már-már külön kasztot alkotnak.* Akkor a tőkét halmozta fel, hogy szinte bármit megtehetnek. Mert egy pillanatra sem feledkezhetünk el arról, hogy a vagyonosodás valamiképpen összefügg a hatalmi egyenlenségekkel is. Egyszerűbben szólva: *az anyagi befolyás többnyire hatalmi befolyásolással is jár.* S az már csak a dolgok pikantériájához tartozik, hogy a baloldali értékeket valló párt vezető tisztségviselői között is, egyre több a multimilliomos. Önmagában ez ugyan nem lenne baj, de az eszmei hitelességet tekintve mégis elgondolkoztató.

Akárcsak az a tény is, hogy a baloldaliság látszatának fenntartása szembeötlő meghasonlásokhoz vezet. Mert a jelszavak természetéhez elengedhetet-

lenül hozzátartozik, hogy előbb-utóbb kiüresednek. Habár a piacgazdaság könyörtelen logikája eleve kizárja magából, hogy az állami-szociális gondoskodás mechanizmusai fennmaradjanak, de talán az mégsem fogadható el, hogy önhibájukon kívül százezrek süllyedjenek a legteljesebb nyomor szintjére. A szó szoros értelmében éhezve, s reménytelenül tengedve életüket. Manapság viszont éppen ennek a folyamatnak vagyunk a tanúi. Legalább a társadalom egyharmada került zárványhelyzetbe, amelyből képtelen kitörni. S ez a reménytelenség még kínzóvá válik, ha az is tudatosodik, hogy az elkövetkezendő években sem változik lényegbevágóan a helyzet. *Csak hogy a szüntelen reményvesztés nem pusztán a társadalom legaljára kerülteket jellemzi, hanem azokat is, akikben még él némi bizalom, hogy életviszonyaikon változtatni tudnak.*

Kiáltó nyomor

Mert esetleg olyan végzettséggel rendelkeznek, melyet valamilyen területen hasznosítani képesek. Ám ez elvont lehetőség, hiszen – ahogy a köznap példák egész sora mutatja – a gazdaság jó ideig kényszerpályán halad. A képzettség ugyan felértékelődhet, de egyáltalán nem minden foglalkozási területen. Ugyanakkor az is nyilván való, hogy az anyagi egyenlőtlenségek növekedése csak egyik oka az állampolgári csalódottságnak. Vagyis annak, hogy a baloldaliságnak legfeljebb a politikai szólamai érvnyesülnek. Látnunk kell azt is, hogy az elmúlt évtizedek iránti nosztalgia – melynek tünetei szemmel láthatóan erősödnek – semmi mással nem magyarázható, mint azzal a ténnyel, hogy a létbiztonság szükséglete mindennél meghatározóbb. *A bizonytalanság, s az attól való félelem, hogy egyik napról a másikra a nyomorgó nélkülözés körülményei közé kerülhetünk, azokat az értékeket is háttérbe szorítja, melyek a szabadság, a demokrácia, a jogállamiság körébe tartoznak.* Ráadásul olyan ellentétes lelki mozzanatokat ébresztenek, melyek magát a demokráciát veszélyeztethetik.

Dr. Kerékgyártó T. István

F Á J A M Á J A ?

A történet

– Pista bácsi, mi történt magával, miért ilyen sárga? – kérdezi ijedten a fiatalasszony kedves öreg szomszédjától.
– Orvoshoz kellene mennie!

– Igen, lányom, bizonyára el kell mennem az orvoshoz. Napok óta nem érzem jól magam. Nem is értem, mi lett velem, csak fogyok és egyre gyengébb vagyok. Látom magam is, hogy sárga a bőröm, és mintha a szemeim is sárga színűek lennének. A többről már nem is beszélve. Lázam is van. Pedig lányom, te régóta ismersz, nem iszom, nem dohányzom, akkor meg mi lehet a bajom?

Másnap Pista bácsi elment a háziorvosához.

– Doktor úr, valami nincs rendben nálam.

– Látom, Pista bácsi, úgy vélem, a májával van baj. Sajnos, kórházba kell mennie, írok is egy beutalót.

– De doktor úr! Nekem azt mondták, csak az lehet májbeteg, aki iszik.

– Ez nem pontosan így van! Mindenki elkaphatja a májgyulladást, mert az egy fertőző betegség. Nyugodjon meg, Pista bácsi, a kórházban mindent megtesznek az orvosok a felgyógyulása érdekében. Kérem, hogy holnap reggel jelentkezzen a megyei kórházban a fertőző betegek részére kijelölt osztályon!

Másnap reggel a megyei kórházban megállapították, hogy fertőző májgyulladás van.

Pista bácsit két hónapig kezelték a kórházban, s még egy évig állt orvosi ellenőrzés alatt. Orvosa felhívta figyelmét arra is, hogy mivel májgyulladásban szenvedő beteg, soha többé nem adhat vért. Diétáznia kell, zsíros, fűszeres ételt nem fogyaszthat és természetesen tilos az alkoholfogyasztás is.

Abban igaza volt a doktor úrnak, hogy nem csak az lehet májbeteg, aki iszik, mert az alkoholnak nem sok köze van a fertőző májgyulladásához.

**A máj
(hepar)**

A szervezet legnagyobb zsigere. A hasüreg jobb felső részében, a rekeszizom kupolája alatt foglal helyet. Súlya felnőtt embernél körülbelül 1500 gramm, felszíne sima, barnás-vöröses színű, vaskos ék alakú. Két lebenyből

áll, normális körülmények között az utolsó bordáig ér, megnagyobbodása esetén viszont túlnyúlik a bordaívén, és alatta tapintható.

A máj életteni működése rendkívül sokrétű. Fontos szerepe van a szénhidrátok, a fehérjék, a zsírok, a vitaminok és a hormonok anyagcseréjében. Mérgező anyagcsere-termékeket méregtelenít. Szerepe van a vérképzésben és a vérárvadásban is. A vérkeringésben mint vérraktározó szerepel, befolyásolja a vízháztartást, és epét termel. A máj- és epebetegeken meg lehet figyelni a bőr és a szem kötőhártyájának sárgás elszíneződését, a beteg testsúly csökkenését, a harkőfogot növekedését, ödémák (víz a bőr alatt), vérzések jelentkezését. Szubjektív panaszok is előfordulnak (pl.: étvágytalanság, hasi fájdalom, bőrviszketés). A bőr sárgaságával egyidőben megváltozik a vizelet és a széklet színe is.

A fertőző májgyulladásról

„A” és „B” típusú Hepatitis vírus okozza. Az „A” vírus kétheti, a „B” vírus legalább három hónapi lappangási idő után okoz májsejt gyulladást. Az „A” vírus váladékok (nyál, vizelet, széklet) útján terjed, és legtöbbször étkezéskor kerül a szervezetbe. A „B” vírus csak vérrel vihető át – mivel csak a fertőző májgyulladásban szenvedő beteg vérében található a vírus –, vérvételi tűkkel, vérátömlesztéssel fertőzhet. A beteg első panaszai napokon át fennállnak: étvágytalanság, fáradékonyság, deréktáji vagy ízületi fájdalmak, a jobb bordaív alatti tompa nyomás, magas láz és hányás. A bőr, a vizelet és a széklet elszíneződése (erősen sárga lesz).

Nagyon fontos a laboratóriumi vizsgálat eredménye. Májgyulladásos betegeket csak fertőző osztályon kezelhetnek. Állandó fertőtlenítést kell alkalmazni, nagyon fontos a neogmanolos kézműos, külön törölköző.

Májbetegségek**Idült májgyulladás****(hepatitis inoculata)**

A „B” típusú hepatitis vírus okozza. A fertőzés csak vérrel terjed. Lappangási ideje 3-6 hónap. Lefolyása a hepatitis epidemicával megegyező: szövődményt nem okoz.

Idült májgyulladás**(hepatitis chomica)**

Az idült májgyulladás a nem gyógyult heveny megbetegedésből alakul ki. A májlebenszövetek között a kötőszövetek felszaporodnak, a máj tömötté, keményvé válik, és a máj működése károsodik. A panaszok a heveny májbetegség után kezdődnek: a jobb bordaív alatti nyomás érzékenység, zsíros ételek iránti undor, puffadás és hasmenés. Kezelése gyógyszerekkel, az életmód megváltoztatásával, valamint az előírt étrend betartásával valósítható meg.

Májzsugorodás**(cirrhosis hepatis)**

Ennél a betegségnél már elmondható, hogy főleg az alkoholista életmódot folytató embereknek fordul elő. A máj állományában felszaporodó kötőszövet elfoglalja a májsejtek helyét, és a véna partea területén a vénás nyomást emeli. A felszaporodó kötőszövet zsugorodik, és ezért a máj fokozatosan kisebbedik. A májsejtek pusztulása a májműködést zavarja, a hasúri visszeres pangás ascitest alakít ki. Jellemző a pókhas, a kisfokú sárgaság és a hasfalán látható vénatágulatok. A szénhidrát-bő, fehérjedús és a zsírszegény étrend, valamint az aminosav tartalmú gyógyszerek és az alkohol tilalom megtartása mellett a beteg élettartama ma lényegesen hosszabb, mint régen volt.

Heveny sárga májsorvadás**(hepatitis epidemica)**

A mérgezőes eredetű májgyulladások legsúlyosabb szövődménye: A máj állománya gyorsan pusztul, önmérgeződéses tünetek következnek be: a kialakuló májcoma majdnem kivétel nélkül halállal végződik.

A májműködés elégtelensége**(coma hepaticum)**

A kötőszövetben lassan kialakuló önmérgeződés állapota. Sötétülő sárgaság, hőemelkedés, szapora pulzus, hányás, hasvérzés (hajszálerék elpattanása) jellemzi. A kezdeti aluszékonyságot tudatzavar, majd tudatvesztés követi. Az eszméletlenné vált betegek életbenmaradására a bő folyadékpótlás, antibiotikumok és gondos ápolás mellett is alig van remény, sajnos, az eredmény: exit – a beteg meghal.

Mészáros Éva

SZILÁNKOK

Állt és türelemmel várt a sorára. Számolta hányan lehetnek előtte, s nézte a kisasszonyt, aki határozottan szimpatikus volt számára. Nem is csalódott.

– Éreztem a jóindulatát és segítő szándékát – mondja. – Telefonkagylóval a kezében intett, hajoljak közelebb.

És Zoli áthajolt az asztal felett. Füléhez közel tette a telefont a kisasszony.

– Mit mondott? Hány szakmája van? Három? Szerelő?

– Igen. És gépkezelő – válaszolta az érdeklődőnek a telefonba a közvetítő kisasszony.

– Éppen arra van szüksége a cégnek. Közvetítheti... Kérem, várjon egy pillanatra.

Csend.

– Cigány? – hangzott el a vonal túlsó végén.

A kisasszony zavarba jött. Ránézett a Gyűrűből, a kis beregi faluból érkezett

Tóth Zoltánra, látta, hiszen lerítt róla származása, de nem válaszolt.

Zoli szólalt meg.

– Mondja meg, kérem!

– Igen, cigány – mondta halkan a kagylóba.

– Köszönöm, akkor nem kell.

A telefonban megszólalt a foglaltat jelző szakadozott bip...pib. A kisasszony néma maradt, s Zoli, mint oly sokszor, elkeseredetten távozott az irodából.

*

Három süvölvény cigány fiú mellé keveredtem a buszon. Sóstóra igyekeztek, fürdeni. Megismertek. Egyikük megszólított. Beszélgettünk. S a szökebbikből kibuggyant a panasz.

– Most az imént büntetett meg az ellenőr, mert véletlenül fordítva lyukasztottam ki a buszjegyet.

– Mennyire büntetett? – kérdeztem ingerülten.

– Ezeröttszáz forintra. Itt van a csekk – mutatta amit egész úton a kezében tartott. – Ezen kell befizetni.

Idegesen tekintettem körbe keresve az ellenőrt, hogy beszéljek vele. A fiúk észrevették.

– Az imént szállt le – mondta egyikük.

– A jegyed hol van? – kérdeztem a büntetettet.

– Elvitte és szétépte.

E tényből logikusan következett, hogy érvényes jeggyel utazott a cigány fiú, különben a legközelebbi megállóban leszállítja. De vajon mi történt volna akkor, ha a következő megállóban egy másik ellenőr kezei közé futnak?

A gyerek Sóstóig, a fürdő megállóig azon töprengett, befizesse-e a büntetést vagy ne.

– Felírt? – kérdeztem.

– Igen – válaszolta a Huszár-téri cigány iskola most végzett, elballagott nyolcadikos diákja. – Csak más lakcímet mondtam be – mosolygott huncutul.

Farkas Kálmán

1979-ben kezdődött igaz történet

Karcagon történt. Megszülettem, s a szüleim elhagytak, de hogy miért, azt a mai napig sem tudom, így bekerültem az intézetbe. 6 hónapig voltam ott. Akkor kihozott egy néni. Nem bánt jól velem, mindig megvert. Utálatosak voltak velem, pedig én mindig jó akartam lenni, de még azért is megverték, ha valamihez hozzányúltam. De hát milyen egy kisgyerek! Mindenre kíváncsi. Ők ezt nem értették meg. Betöltöttem a 3. évet, s vissza akartak adni az intézetbe, mert már nem kaptak utánam szülési pénzt. A mostani szüleimnek nem lehetett gyermekük.

Az első nevelőszüleim vissza akartak adni az intézetbe. Apu – a jelenlegi – ezt meghallotta, s megbeszélte anyuval, hogy megnéznék engem. Egy faluban lakott a néni is, és anyuék is. Hát egy szép nyári napon eljöttek hozzám. Az a néni, akinél három éves koromig voltam, mindig azzal fenyegetett, hogy „majd jön az anyád, az majd elvisz

tőlem”. Én persze, örültem neki, mert azt gondoltam, hogy ők majd szeretni fognak. – És jól gondoltam. Szóval, mikor megjöttek az új szüleim, én egy üres szobába voltam bezárva. Egyszer csak beszélnek hozzám a szobába. „Ági gyere ki, mert megjött az anyád!” Én kiszaladtam a szobából, mert már szerettem volna látni anyut és aput. Mikor megláttam a jövendőbeli szüleimet, örömben a nyakukba ugrottam. Akkor 3 évesen sovány – hiszen enni is alig kaptam –, és csúnya voltam, állandóan bepissiltem. Az a lényeg, hogy látták a szüleim, hogy mennyire vágyok a szeretetükre, és éreztem belül, ott legbelül, hogy ők szeretnek.

Mostmár itt vagyok 13 éve. Felneveltek, betöltöttem a 17. évet. Jó itt nekem, mert megkaptam – s kapom – azt a szeretetet, amire oly régóta vágytam. Sok mindenem keresztülmentem már, de Isten vigyáz rám, s a szüleim is. Hiába van nekem igazi anyám, aki megszült, nekem csak egy van, aki felnevelt,

aki ha beteg voltam, mindig éjszakákat virrasztott át az ágyam mellett. Mert nem az a lényeg, hogy ki szült meg, hanem hogy ki nevelt fel. Mert a szülés „könnyű” dolog, de egy kisgyermeket felnevelni nem könnyű. Soha nem láttam az édesanyámat, aki megszült, de nem is bánom, mert a jelenlegi és végleges szüleim jelentik számámra az életemet. Soha nem cserélném fel őket egyetlenegy igazi szülőért sem, s hálás vagyok, hogy felneveltek. Soha nem tudom visszafizetni a szüleimnek, hogy felneveltek, csak egyetlenegy dolgot tudok nekik adni, szeretetet. S ez elég is nekik, mert tudják, hogy ez a szeretet nem egyszerű, hanem igaz szeretet, ami a szív legmélyéről fakad. Én csak a jót tanulom a szüleimtől, a kedvességet, a tiszteletet, a hitet és a szeretetet.

Soha ne felejtse el senki, hogy a világon a legfontosabb a szeretet.

Lakatos Ágnes
Jánoshida

Á L O M

Egyszer egy kislány, egy a sok közül, azt álmodta, hogy a világon egyetlen nyelvet beszélnek az emberek, az pedig nem más, mint a cigány nyelv. Megriadt a kislány, s álmában keserves sírásba kezdett:

– Én nem vagyok cigány! Én nem leszek cigány! A cigány nyelv a tolvajok nyelve!... – ismételte egyfolytában. De mivel továbbra is erről álmodott, kis idő elteltével beletörődött sorsába, s módfelett eltöprengett azon, vajon hogyan is fogjon hozzá eme nemkívánatos nyelv elsajátításához.

Ha az álom megvesztegethető lenne, a kislány bizonyára mindent meg tett volna annak érdekében, hogy ne kelljen cigányul tanulnia, de mivel az álmot nem lehet lekenyerezni, kénytelen-kelletlen elindult cigány nyelvet tanulni.

Már hosszú ideje gyalogolt, amikor hirtelen elébe toppant egy kisfiú.

– Légy szerencsés! – üdvözölte a kislányt. – Hová, merre tartasz? – érdeklődött.

– Megyek cigány nyelvet tanulni! – válaszolt a kislány.

– Cigány nyelvet? – csodálkozott a fiú. – Miért kell neked a cigány nyelvet tanulnod, mikor úgy beszéled, akár a vízfolyás.

– Még hogy beszélem? – most rémült meg csak igazán a kislány.

– Már hogyan beszélne, hiszen én cigány fiú vagyok, az anyanyelvemen beszélgetünk, s kitűnően értjük egymást. Különbö en engem Princonak hívnak. És téged? – kíváncsiskodott a kisfiú.

– Engem Margarétának kereszteltek.

– Szép neved van – örvendezett Princo.

– Tehát te azt állítod, hogy én már is beszéltem a cigányok nyelvét? – kételkedett tovább Margaréta.

– Hát már hogyan beszélne, hiszen mondom, hogy az első perctől fogva cigány nyelven beszélgetünk – erősítette meg Princo a kijelentését.

– Nahát! De hiszen ez csodálatos! Amikor beszélek akárha a nyelvem helyett madárszárny súhogná. A gondolataim madárröptűek. A végtelen szabadság nyelve ez! – ujjongott Margaréta.

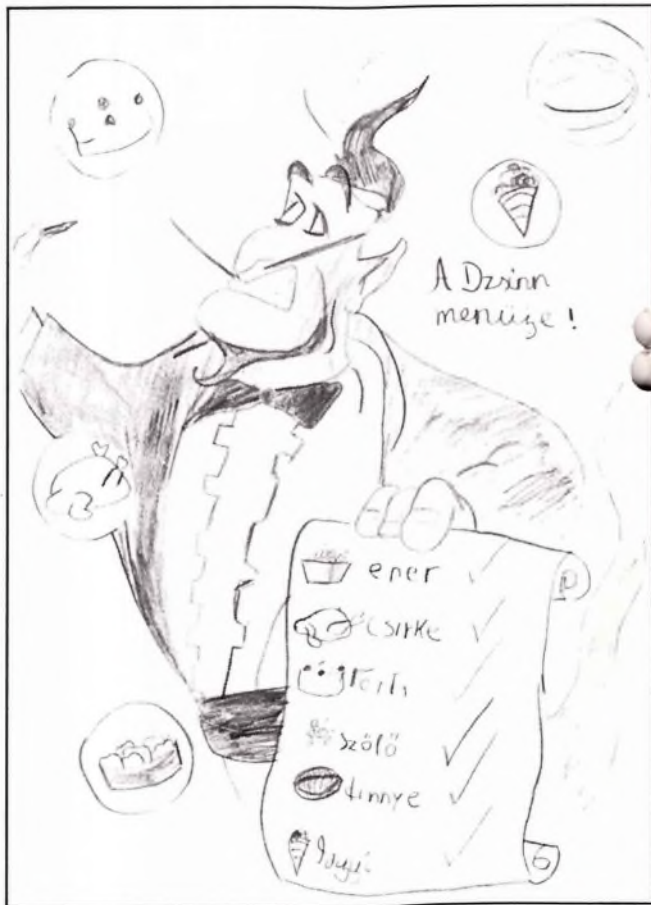
Reggel, amikor a kislány felébredt, s tudatosította, mit is álmodott, kezébe vette az iskolatáskáját, és ...

Ettől kezdve az álmofejtésben a tudásszomj vezényelte.

Ravasz József

Lakatos Roland rajzai

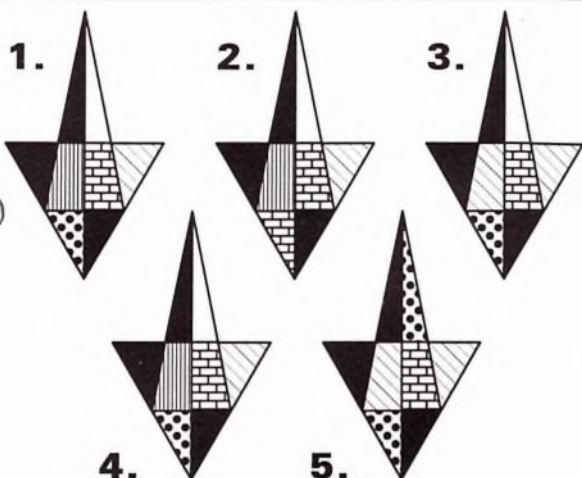

F E J T Ö R Ö K

KEDVES GYEREKEK!

Szeretettel köszöntünk benneteket az új évben!
Szeretnénk, ha továbbra is rendszeres olvasói,
megfejtői lennétek a gyermekoldalnak!

JÓL FIGYELJ! Melyik kettő egyforma?

Szókereső

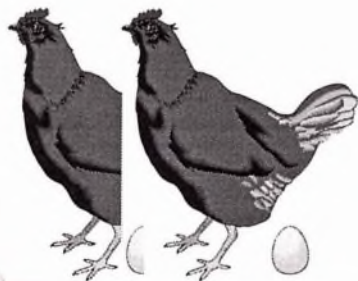
Ha a helyes meghatározásokat beírjátok a négyzetekbe, az egyik sorban egy téli végi, néphagyományt olvashattok el!

Egyik földrés									
Kislány becenév									
Ilyen lesz a kezünk, ha táblára írunk									
Bútordarab									
Fém									
ből készült szabályos görbe tárgy									
Hagyja, más szóval									

KATA néhány tyúkot hajtott ki a legelőre. Egy ment a másik kettő előtt, a következő kettő között, míg egy másik, két tyúk után. Hány tyúkot hajtott a kislány?

LOGIKA

A játékos matematikában minden lehetséges! Ez is! Másfél tyúk, másfél nap alatt, másfél tojást tojik. Hány tojást tojik három tyúk három nap alatt?

Melyik szám hiányzik és miért?

12 20
6
2 18
8 4
16 10

Elment a pap Piripócsra...

Elment a pap Piripócsra,
Találkozott három tóttal
Három tótnak három
zsákja

Három zsákban
három macska..
Hányan mentek
Piripócsra?

Jó fejtörést kívánunk!
Várjuk a megfejtéseiteket!

„Lungo Drom”
5000 Szolnok, Szapáry út 19.

Az oldalt összeállította:
Bújdosó Jánosné

Szentandrassy István festőművész
„Pro Urbe Budapest”
díjjal tüntették ki.
A díjhoz szerkesztőségünk is
szívből gratulál!

Regionális cigány kisebbségi iroda nyílt Tiszalúcon

Az Ózdi Regionális Cigány Kisebbségi Iroda mellett január közepétől hasonló intézmény nyílik Tiszalúcon. A helyi kisebbségi önkormányzat idáig is szolgált tanácsadással és jogi képviseléssel a rászorulóknak, de helyiség híján csupán telefonon tudtak segíteni.

Poczók Gyula, az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat elnökségi tagja már az elmúlt év augusztusában kezdeményezte az iroda megnyitását, amely a dél-borsodi és zempléni régióban élők érdekeit szolgálja majd. A tiszalúci önkormányzat az elmúlt év végén bocsátott rendelkezésükre irodának megfelelő helyiséget, amelyben jelenleg átalakítási és felújítási munkálatok folynak. A települési önkormányzat segítőkészségét bizonyítja az is, hogy a díjmentesen bérbe

adott iroda mellett íróasztalokat és székeket is ajándékozott a szervezetnek. Az irodát az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzat is támogatta. Az átalakítási munkálatokat követően előreláthatólag a hónap közepén nyit az intézmény, ahol a tervek szerint egyelőre három munkatárs fog dolgozni. Az irodavezető és a jogász mellett egy adminisztrátort alkalmaznak, aki számítógépre viszi a beérkezett panaszokat, sérelmeket. A komputer megvásárlásához különböző pályázatok útján remélnék támogatást. A regionális érdekképviselői szervezet szeretne a „Lungo Drom” szervezettel közösen dolgozni, és az érdekképviselő és a jogi tanácsadás mellett különböző innovációs tevékenységeket is ellátni. A számítógép segítségével az Országos Cigány Kisebbségi Önkormányzattal is felveszik a közvetlen kapcsolatot, s lehetővé válik az információáramlás. Az iroda telefonszáma: 06/46/398-525

(Déli Hírlap, 1995. január 5.)

Felhívás

Az Autonomia Alapítvány vezetőképzést indít roma társadalmi szervezetek képviselői számára. A képzés célja, hogy a résztvevők sikeresen tudják irányítani szervezetük programjait. A képzés során az Alapítvány különleges súlyt kíván helyezni a következőkre:

I. társadalmi (non-profit) szervezetek vezetésével szükséges ismeretek oktatására (demokratikus vezetési technikák, szervezeti belüli kommunikáció, programok tervezése és vezetése, támogatásszerzés, pályázatírás stb.)

II. hatékony érdekképviselői elősegítő képességek és ismeretek fejlesztésére (kommunikációs és tárgyalási technikák, kapcsolatépítés, közigazgatási ismeretek stb.)

Jelentkezési feltételek:

- Felelősséggel járó, választott pozíció roma társadalmi szervezetben
- 20 és 38 év közötti életkor
- Legalább általános iskolai végzettség

Jelentkezni az Autonomia Alapítványnál lehet a következő dokumentumok elküldésével:

- A jelentkező által irányított program(ok) eddigi eseményeinek leírása (eredmények, kudarok)
- A szervezet eddigi és tervezett programjainak bemutatása
- A jelentkező önéletrajza

Jelentkezési határidő: 1996. január 31. További információ az Autonomia Alapítvány titkárságán kérhető a következő budapesti telefonszámokon:

176 7435, 393 0937, 393 0621

A jelentkezőket az alapítvány 1996. február második felében értesíti a további teendőkről, a felvételi várható időpontja március eleje.

Autonomia Alapítvány, 1539 Budapest, Pf. 592.

MEGRENDELŐ

Megrendelem az LD című roma lapot

..... példányban, az alábbi címre:

Megrendelő neve:

Címe:

**Előfizetési díj egy évre: 222 Ft,
fél évre: 111 Ft**

A megrendelőlapot és az előfizetés díját a szerkesztőség címére kell eljuttatni:

5000 Szolnok, Szapáry út 19.

Telefon/fax: 56/420-110, telefon: 60/387-293

Előfizethető rózsaszínű
postai utalványon.

**Megrendelőink között
az év végén
ÉRTÉKES**

**vásárlási utalványokat
sorsolunk ki!**

ELŐZŐ ÉVI MEGRENDELŐINK NYERTESEI

5000 Ft-os utalványt nyert: Poczók Dezsőné, Tiszalúc

4000 Ft-os utalványt nyert:

Cigány Kisebbségi Önkormányzat, Vilmány

3000 Ft-os utalványt nyert: Balatoni Mihály, Barcs

Országos vásárok naptára

1996. január 15. — február 15.

Január 15. (hétfő)	Egyek oák. Szendrő oák.	Január 24. (szerda)	Eger ok. Miskolc osk.	Február 2. (péntek)	Hódmező- vásárhely oá. Miskolc ok. Ónod oá. Pécs r. Tornyiszentmiklós ok.
Január 16. (kedd)	Felsőnyárad oák. Eger ok.	Január 25. (csütörtök)	Eger ok.	Február 3. (szombat)	Abony oá. Békéscsaba oák. Debrecen av. Eger av. Hajdúszoboszló ok. Jánoshida oák. Kecskemét ok+kjv. Komló oák+av. Magyarnándor oák. Miskolc av. Ónod ok. Pécs oák+r+av. Tarcslav. Tornaszentjakab oák.
Január 17. (szerda)	Eger ok. Miskolc osk. Rudabánya oák.	Január 26. (péntek)	Dévaványa oá. Miskolc ok.		
Január 18. (csütörtök)	Eger ok.	Január 27. (szombat)	Csanytelek oák. Debrecen av. Eger av. Hajdúszoboszló ok. Jászárokszállás oák. Kecskemét ok+kjv. Mindszent oák. Miskolc av. Pécs ok+av. Siófok-Kiliti av.	Február 4. (vasárnap)	Albertirsa oák+av. Bonyhád oák. Debrecen av. Eger av. Győr av. Hajdúszoboszló ok. Hódmező- vásárhely av. Jászapáti oák. Kaposvár oák+ok. Kecskemét üv+kjv. Kiskun- halas oák+av+kuv. Kistelek oák. Lajosmizse oák+av. Miskolc av. Nagykörös av. Nyíregyháza av. Pápa av. Pécs ok+r+av. Szentes oá. Szolnok av. Tápiógyörgye oák. Tiszaécske av. Törökszentmiklós av. Zalaegerszeg av.
Január 19. (péntek)	Miskolc ok.	Január 28. (vasárnap)	Balassagyarmat av. Csorna av. Debrecen av. Eger av. Hajdúszoboszló ok. Hódmező- vásárhely av. Kaposvár hháv. Kecskemét üv+kjv. Kunmadaras oák. Miskolc av. Nagybajom oák. Nagykátav. Nyíregyháza av. Örkény oák. Pásztó av. Pécs oák+av. Siófok-Kiliti av. Szolnok av.		
Január 20. (szombat)	Debrecen av. Eger av. Hajdúszoboszló ok. Kecskemét ok+kjv. Miskolc av. Mohács oák. Pécs ok+av. Siófok-Kiliti av.	Január 29. (hétfő)	Kapuvár ok.	Január 31. (szerda)	Miskolc osk.
Január 21. (vasárnap)	Bőhönye oák. Debrecen av. Dunaújváros av. Eger av. Hajdúszoboszló ok. Heves oák+av+mgv. Hódmező- vásárhely av. Jászapáti kjv. Jászládány oák. Kaposvár ok. Kecskemét oák. Miskolc av. Mórahalom oák. Nyíregyháza av. Pécs oák+av. Pilis oák. Siófok-Kiliti av. Szolnok av. Tiszaécske oák. Vác oák.	Február 1. (csütörtök)	Cellődmölök ok. Eger oák. Ónod oák. Pécs r. Véscső oák.	Február 5. (hétfő)	Csongrád oá. Putnok oák.
Január 22. (hétfő)	Szécsény oák. Verpelét oák.				
Január 23. (kedd)	Eger ok.				

R Ö V I D Í T É S E K

av.	= autóvásár
bv.	= búcsúvásár
bp.	= bolhapiac
hháv	= hobbi és háziállat vásár
imkv	= ipari, mezőgazdasági kiállítás és vásár
kjv.	= közúti jármű vásár
kuv	= kutyavásár
lv.	= lóvásár
mgv.	= munkagép vásár
nm.	=
oá.	= országos állatvásár
oák.	= országos állat- és kirakodó vásár
ok.	= országos kirakodó vásár
okv	= országos kutyavásár
osk.	= országos sertés- és kirakodó vásár
r.	= régiségvásár
üv.	= ünnepi vásár
tb.	= termékbemutató
zk.	= zenés kirakodó vásár

Február 6. (kedd)	Báronyterenye oák. Eger ok. Nagykanizsa oák. Pápa oá. Tiszaluc oák.	Február 11. (vasárnap)	Balassagyarmat av. Debrecen av. Dunaújváros oák. Eger av. Farmos oák. Gyomaendrőd oák. Hajdúszoboszló ok. Hódmező- vásárhely av. Jászsó- szentgyörgy oák. Kecskemét üv+kjv. Miskolc av. Nyíregyháza av. Pásztó oák. Pécs oák+av. Szentes oák. Szolnok av. Zalaegerszeg av.
Február 7. (szerda)	Csorna oák. Eger ok. Miskolc oák+osk.	Február 12. (hétfő)	Mezőkeresztes oák.
Február 8. (csütörtök)	Eger ok. Komádi oá. Mezőkövesd oá.	Február 13. (kedd)	Eger ok. Zalaegerszeg oák.
Február 9. (péntek)	Miskolc ok. Sásd oák.	Február 14. (szerda)	Eger ok. Mezőcsát oák. Miskolc osk.
Február 10. (szombat)	Debrecen av. Dunapataj oák. Eger av. Hajdúszoboszló ok. Jászberény oák. Kecskemét ok+kjv. Kiskunmajsa oák. Kompolt oák. Miskolc av. Patvarc oák. Pécs ok+av. Törökszentmiklós oák.	Február 15. (csütörtök)	Eger ok. Ragály oák.

Gulácsi Krisztina

